



DOMIN SVET

ILUSTROVAN LIST
ZA
LEPOSLOVJE IN ZNANSTVO.



ŠTEV. 2. LETO V.

UREJUJE IN IZDAJE
DR. FRANCE LAMPE.



V LJUBLJANI,
DNE 1. FEBRUARIJA 1892.



TISEK
'KATOLIŠKE TISKARNE'
V LJUBLJANI.

Vsebina II. zvezka.

	Stran
1. Lev Nikolajevič Tolstoj. <i>Spisal Ivan P—</i>	49
2. Na tuji zemlji. IV. <i>Zložil M. O.</i>	54
3. Dobljena igra. Romanca <i>Zložil A. M.</i>	55
4. Zle moči. Noveleta. <i>Spisal Josip Krasjanin</i>	56
5. Vaška pravda. Resnična povest. — <i>Spisal Podgoričan</i>	68
6. Zimski spomini. <i>Zložila Gorislava</i>	78
7. Diabolus vagabundus. (Peklenšček Potepenšček.) Kratkočasnica. — Po narodnih pripovedkah <i>spisal Anton Hribar</i>	79
8. Na jutrovem. Potopisne in narodopisne črtice. <i>Spisal dr. Fr. L.</i>	80
9. Naš jezik in naša književnost. <i>Piše Fr. S. Lekše</i>	90
10. Slovstvo	92
A. Slovensko. Jezičnik. <i>Spisal J. Marn.</i> — Knjige »družbe sv. Mohora« za l. 1891. 4. Gospod, teci mi pomagat! <i>Spisal Jak. Peregrin Pavlič.</i> — Knjige »Matiče Slovenske« za leto 1891. 3. Pegam in Lambergar. <i>Spisal dr. Fr. D.</i> — Popotnikov koledar za slovenske učitelje 1892. <i>Izdal in uredil Mihael J. Nerat.</i> — B. Hrvaško. Knjige »društva sv. Jeronima« za leto 1891. 2. Naši svakdašnji griesi. <i>Napisao Ivan Filakovac.</i> 3. Pripovedi iz hrvatske povesti. <i>Napisao Vjekoslav Klaić.</i> 4. Opis naše zemlje ili crte iz obćega zemljopisa. <i>Sastavio Lovro Matagić.</i> — C. Češko. Český lid. — Moderní humanita. <i>Napsal Vilém Šladomel.</i> — D. Poljsko. Celowość w naturze. <i>Napisal Ks. Maryan Morawski T. J. prof. uniw. Jagel.</i>	
11. Razne stvari	95
Naše slike. — Muzejsko društvo. — Kardinal Manning. — A. de Quatrefages. — Katoliško američansko vseučilišče v Washingtonu. — »Matica Hrvatska«. — P. Didon. — Starine. — Popravek.	

Slike.

1. Janez Šubic, slikar, u. l. 1889. (Po fotografiji.)	49
2. Petero čutov. (Po sliki Fr. Friedlaenderja.)	57
3. Vsak začetek je težak	72
4. Slovenska citrarica. (Po sliki Ivane Kobilce.)	73
5. Oljska gora. (Po fotografiji, z vpisanimi številkami.)	88
6. Vrt v Aleksandriji	89
7. P. Didon	96



Cena: Za celo leto 3 glđ.; za pol leta 1 glđ. 50 kr. Za dijake na leto 2 glđ. 60 kr. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna.“

Lev Nikolajevič Tolstoj.

(Spisal *Ivan P—.*)

(Dalje.)

No potovanju po Nemčiji je grof Lev Tolstoj jel pre-mišljati, kako bi povzdignil omiko kmečkega prebivalstva. V Jasni Poljani je osnoval

šolo po svojih načelih. V teh šolah se ni učilo tako, kakor drugodi, da bi namreč učitelj razlagal, učenci pa ga tiho poslušali. Marveč on se je le pogovarjal prav po domače z učenci, ki niso sedeli po klopéh, ampak po stoléh, pri mizah in pri peči. Domačih nalog niso izdelovali učenci.

Knjige so imeli vse v šoli. V šolo je večkrat prišel grof sam. Najzanimivejše je bilo, kadar so otroci pisali kako povest. O vsem so se poprej resno pogovorili. Vsakega, tudi najmanjšega učenca opazka je nekaj veljala. Ko so se pomenili, jeli so pisati in večkrat

je Tolstoj sam pisal ž njimi. Ko so spisali, presojevali so povesti, in grofu se je še dobro zdelo, če je kak desetleten deček na njegovem delu našel kako napako. Grof je tedaj izdajal po-

seben list »Jasnaja Poljana«, v katerem je razvijal nazore svoje o ljudskem izobraževanju. Nekateri spisi iz tega lista so objavljeni v pisateljevih zbranih delih.

Tudi v sosednjih selih je osnoval grof posebne šole. Vseh je bilo dvajst. Glavno vodstvo je imel Nemec Keller, katerega je bil grof pripeljal seboj iz Nemčije. Pomagali so pa grofu tudi razni moskovski dijaki.

Vse te šole so kmalu ponehale,

a ni znano, zakaj. Morda je grof spoznal, da njegova učna metoda ni bila prava.

L. 1862. se je grof Tolstoj oženil in od tedaj živi skoro nepretrgoma v Jasni



Janez Šubic, slikar, u. l. 1889.

(Po fotografiji.)

Poljani. Njegova žena Sofija Andrejevna je hči znanega moskovskega zdravnika dr. Andreja Börsa. Njen oče je bil Nemec in protestant. Njena mati pa je bila pravoslavne vere, in zatorej je tudi ona vzgojena v pravoslavlju. Grof je še v Moskvi zahajal v hišo omenjenega doktorja. Dr. Börs je pa imel tudi posestvo petdeset vrst od Jasne Poljane. Na tem posestvu se je vršil oni prizor, ki ga popisuje Tolstoj v »Ani Karenini«. Levin je namreč z začetnimi črkami razkril svoje srce in Kitty ga je takoj umela. Grofinja se baje še danes čudi, kako je mogla takoj uganiti omenjeni dve črki. Drugi izmed rodbine niso vedeli, katero hčer misli vzeti grof, menili so, da starejšo. Ko je prosil za Sofijo, ni mu je izprva hotel oče dati, še le na odločno prigovarjanje je privolil v ženitev.

Grof in grofinja se razumeta dobro. Grofinja prepisuje dela svojega moža in jih jako občuduje, če tudi se poslednji čas ne vjema prav ž njegovimi nazorih. Posebno pa skrbi grofinja za gospodarstvo. Ona hrani imetje za otroke, ona zahteva od založnikov nagrado za dela svojega soproga. On sam se itak ne briga za gospodarstvo. Otrôk imata živih devet; najmlajša hčerka Vanja je stara še le tri leta. Vseh otrôk je bilo šestnajst. Po nazorih se vjemata z očetom le tretji sin, Lev, ki se uči zdravilstva, in pa druga hčerka Maša. Poslednja dela, kakor oče, po več ur na polju in skrbi za povzdigo npravnosti med kmečkim prebivalstvom. Starejši hčeri pišeta za očeta in znata posebno dobro pisati v francoščini. Odgovarjati na razna pisma ni majhna težava, zakaj grof dobiva pisma v petih jezikih. Na vsako pismo se odgovori v tistem jeziku, v katerem je pisano. — Že več let pa grof malo boleha. Presilni naporji oslabili

so mu zdravje. Posebno učenje grščine in hebrejščine je upehalo njegove moči. Teh dveh jezikov se je učil že prileten. Hebrejščine se je poprijel, da se seznani s svetim pismom v izvirniku in s talmudom. Učil ga je neki rabinec. Da bi se okrepčal, kupil je v samarski guberniji posestvo, na katerem se je potem zdravil s kumisom (kobiljim mlekom.) Še sedaj pije kumis in je zaradi tega poklical v Jasno Poljano Baškirci, ki zna pripravljati to pijačo. Baškirec stanuje s svojo rodbino v posebni, iz protja spleteni koči blizu gosposkega doma.

Grof živi poslednja leta jako preprosto. Poleg pisateljevanja, s katerim se bavi jako marljivo, opravlja tudi razna telesna dela: kosí, orje, seje, ker mu je prav telesno delo najbolj važno. On tudi ni mož, ki bi znal samo drugim dajati nauke, temveč ravna se sam po njih. Ni podoben tistim narodnjakom, ki priporočajo domačo narodno obleko, sami pa hodijo v frakih in belih rokavicah. Tolstega obleka je jako preprosta. Navadno nosi široke hlače, zatlačene v težke čevlje, srajca čez pas prepasana pa mu visi čez hlače. Na glavi ima lahko kmečko platneno kapo. Vsa hišna oprava pri Tolstem je preprosta. Njegova delavska soba se ne loči mnogo od sobe kakega dijaka. Na steni visé slike ruskih pisateljev Turgenjeva, Grigorjeviča, Gončarova, Družinina in Ostrovskega. Teh pet pisateljev je s Tolstim sodelovalo pri mesečniku »Sovremeniku«. Sicer je pa vse jako navadno v stanovanju, zofa in nekaj stolov. V njegovi knjižnici so dela ruskih, nemških, francoskih, angleških in italijanskih pisateljev; največ je knjig od klasičnih pisateljev, pa tudi bogoslovskih je precej. Poleg tega se tu dobé tudi prevodi njegovih del, katere so

mu doposlali. Najlepša je češka izdaja zbranih njegovih del.

Kakor je preprosta njegova obleka in oprava, prav tako je preprosto njegovo vedenje. Kmetje govore ž njim kakor z dobrim prijateljem. Rekajo mu navadno le Lev Nikolajevič. Za grofa ali svetlost ga ne nazivlje nikdo, zakaj tega naslova ne sliši rad, kakor sploh ničesar, kar bi ga spominjalo na njegov stan. On je povsem demokrat, prijatelj ljudstva; nikakor ne priznava, da bi bili plemenitaši, bogatini ali omikanci kaj več nego drugi navadni ljudje.

V Rusiji je letos velik glad. V mnogih gubernijah nimajo ljudje nič jesti. Naravno je, da se tak človekoljub, kakoršen je Tolstoj, zanima za stradajoče ruske brate in premišljuje, kako bi se jim pomagalo. V »Ruskih Vjedomostih« je priobčil spis, v katerem pozivlje vse razumništvo, naj hiti na pomoč stradajočim. Priporoča, naj se hitro pozvé, koliko je treba žita v vsaki guberniji in koliko ga je v zalogah. Tako se bode zvedelo, je-li v Rusiji dovolj žita ali ne, in če ga ni, naj se nemudoma nakupi v Ameriki, v Indiji ali pa v Avstraliji. Tolstoj opominja, naj se za potrebne statistične pozvedbe ne trati preveč časa. Razumniki naj si razdelé delo, vsakateri naj obhodi nekaj krajev, in kmalu bode brez velikih pisarij vse potrebno statistično gradivo pri rokah, nato pa se takoj začne nakupovanje žita.

Ta poziv velikega ruskega pisatelja je res imel precej uspeha, če tudi se ni toliko storilo, kolikor je želel. A on sam se je hitro lotil dela. Šel je po selih pozvedovat, ali imajo dovolj živil, poslal je na okrog tudi svoje otroke. V krajih, kjer je lakota, osnoval je javne jedilnice, v katerih on ali hčere njegove opravljajo vse delo in strežejo stradajočim. Pisatelj pa pri tem tudi

kmete v potrebnih rečeh poučuje, zakaj ne zdi se mu dovolj, da se ljudstvo le za letos preskrbi z živili, temveč hoče, da se tudi za bodočnost odvrne taka nesreča. Zato treba povzdigniti narod duševno in telesno. In Tolstoj je res mož za tako veliko nalogo: on občuje preprosto s kmeti in zato pozna njih napake. Poleg tega jim daje s pridnostjo, z varčnim življenjem in radodarnostjo lep vzgled. Nekateri možje ga posnemajo, če tudi nimajo iste gorečnosti. Da so v poslednjem času pomoč za stradajoče bolje uredili, to je v precejšnji meri prav njegova zasluga. Oblastva sama še niso prav vedela, kako bi se lotila te težavne naloge, dokler se ni oglasil naš pisatelj. Zatorej se ga bode ruski preprosti narod dolgo spominjal kot velikega dobrotnika, kakor se ga bode razumništvo spominjalo kot velikega in duhovitega pisatelja.

Kritika se gotovo ni bavila še z nobenim ruskim pisateljem toliko, kolikor s Tolstim. V Rusiji imajo že, rekli bi, celo novo literaturo o njem, pa tudi v zapadni Evropi se je poslednja leta jako mnogo pisalo o njegovih nazorih. Nemci, Francozi in Angleži, pa tudi slovstveniki drugih narodov so mnogo pisali o slovečem možu. Navzlic temu pa moramo reči, da se dela tega pisatelja dosedaj še niso dostojno ocenila. Vsako njegovo delo nam pokaže, da ga slovstveniki poprej še niso prav umeli. Zaradi tega se tudi mi ne bomo ponašali, da smo izrekli popolno in pravo razsodbo o tem pisatelju.

Tolstoj je nekak poseben slovstveni značaj, pisatelj posebne vrste, ki se ne dá primerjati drugim. V njem so našli nekateri ideje Schopenhauer-jeve in Rousseau-jeve, drugi ga primerjajo celó z Voltairejem. Toda čim natančneje ga

ogledamo, tem bolj spoznamo razloček med njim in temi modroslovci. Tolstoj je v največji meri to, kar se imenuje slovstveni značaj. Vse, kar je pisal, to je izvirno, duševno jako dobro predelano in premišljeno. On ima svoj zlog ali svojo pisavo, svojo domišljijo, svoje nazore o svetu in svojo vero. V prvi vrsti je realist, to je pisatelj, ki ljubi istino, resnico. Nobeden drug pisatelj ne sega v povestih tako globoko v človeško življenje, kakor on; skoro nobeden ne zna tako bistro opazovati človeškega značaja in ga tako naravno opisati, kakor on. Ravno tako resnično pa nam slika tudi podobe iz prirode. Njegov zlog in jezik je čisto naraven, nič ni umetnega in ponarejenega v njem. V Tolstem odseva mišljenje ruskega naroda, zato pa tudi Nerusi ne moremo lahko razumeti njegovega duha, posebno onim, kateri poznajo samo zapadno kulturo, zdi se Tolstoj nekako tuj.

Od francoskih realistov ga loči to, da je slikal značaje in prizore brez določenih načel; on opisuje vse preprosto in čisto naravno. Nikakor ne razteguje, tudi ne krči po sili opisovanja, temveč piše, kakor mu teče beseda. Velika prednost njegova pa je, da ni izbiral v svojih romanih pred vsem izprijenih značajev za junake, da ni slikal raznih umazanih prizorov, kakor n. pr. Zola. Njegova pisava je izvečine čista, in mnoga dela njegova dá lahko ruska mati svojim otrokom v roke. Njemu niso veljala sama umetnostna pravila, češ, umetnost je sama sebi namen¹⁾ in ji je zatorej marsikaj dovoljeno, kar ne pospešuje npravnosti, marveč on priznava in poudarja v slovstvu npravna načela in pravila. Grof Tolstoj obsoja ostro gole kipe, ki se stavijo po večjih mestih na javnih krajih, in sploh vse,

kar utegne vzbujati pregrešno poželjenje. Pisatelju je glavna dolžnost, da pospešuje s spisi npravno, krepostno življenje in ljubezen do bližnjega, narodu pa kaže pravo pot do sreče. To njegovo hrepenenje je rdeča nit, ki nekako veže in druži v celoto vse njegovo pisateljjevanje. V prvih delih se seveda to njegovo teženje ne opaža tako jasno, toliko bolj pa v poznejših. Vidi se mu, da je opazoval brez predsodkov življenje, da je uporabljal svoje in drugih izkušnje, zaradi tega so postajali njegovi nazori vedno jasnejši. Po nazorih Tolstega mora umetnost in znanost pospeševati le pravo in lepo npravnost. Zato ni on nikakor vesel sedanjega »modernega« napredka, ki je narod spravil iz prvotne preprostosti in ga vodi sedaj večkrat na napačna pota, posebno v mehkužnost.

Pri našem pisatelju se opaža neka dvojna smer. Na jedni strani je globok mislec, na drugi mož — prijatelj praktičnega življenja. Tako je vrgel od sebe knjige in postal vojak. Po končani vojaški službi se je lotil zopet raznega učenja. Sedaj živi sicer kot prosti kmetovalec, bavi se pa tudi z najvišjimi vprašanji modroslovja in umetnosti. Njegov najvišji smoter je bil vedno ta, da bi našel resnične višje nazore o svetu. Nagibal se je sedaj na jedno, sedaj na drugo stran. Naposled si je pomagal iz dvomov s tem, da si je sestavil nauk o neki višji in čistejši npravnosti — kakoršno si je sam mislil.

V njegovih prvih knjigah »Detstvo«, »Otročestvo« in »Junost« se ta dvojna narava še ne opaža toliko, jasneja je že v njegovih pripovedkah iz vojaškega življenja in s Kavkaza, napravila je pa zlasti v velikih romanih »Vojna in mir« in »Ana Karenina« dva stalna spomenika v ruskem slovstvu,

¹⁾ Prim. »Dom in Svet« l. 1888., str. 66 i. dr.

dokler ni privrela do nekega vrhunca v poslednjih delih velikega pisatelja, »Krajcarski sonati«, »Juliju« in pa razpravi »Čto djelat?« Poslednja dela Tolstega se v slovstvenem oziru tako visoko ne cenijo, kakor gori omenjena velika romana, pisatelj sam jih višje ceni, ker so v njih izraženi nazori, za katerimi je težil vse življenje.

Tolstega povesti »Detstvo«, »Otročestvo« in »Junost« morejo se primerjati prvim poglavjem Göthejevega »Dichtung und Wahrheit«, samo da so mnogo svežeje in živeje in brez učene, literarnozgodovinske primesi. Kako živo je opisan vojak, aristokratski oče z zakriviljenim nosom, fin, hladen, miren, pa vendar ne brez sentimentalnosti, ravnajoč se vedno natančno po šegi; potem pa nežna mati z očmi, polnimi dobrote in ljubezni. Nič slabše kakor oče in mati junaka teh povesti — Irtenjeva, opisani sta ostra guvernanta Mimi ali Marija Ivanovna in sestra Ljubočka pri klavirju, divji brat Volodja in nemški domači učitelj v podloženi suknji, strežaj Foka, zvesta, poštena služkinja Natalija Savišnja in drugi. Vse te osebe so točno naslikane, pa vendar brez pretiranja. Pisatelj nam jih kaže jako preprosto, prav tako, kakor so živele in mislile. Tolstoj je v vseh delih pravi mojster v opisovanju mišljenja in sploh duševnega delovanja svojih oseb. Pisatelj nam ne vriva svojega razsodka o svojih junakih, ampak rajši jih pusti, da čisto in naravno mislijo in govoré; iz tega lahko posnemlje čitatelj nauk in sodi o njih dejanjih.

Kakor osebe, prav tako živo in preprosto opisuje pisatelj življenje in delovanje v hiši in zunaj hiše, pedantični domači uk, sprehode, igre, lov, selitev v Moskvo. Najlepše in najganljivejše je pa popisal rano smrt in pogreb svoje

matere. V teh treh novelah se je jako lepo pokazala idealna stran pisateljeva, njegovo teženje po vzorih.

Dragocene so one pisateljeve povesti, v katerih opisuje vojaško življenje in pa življenje na Kavkazu. Iz teh povestij spoznaš takoj, da jih je pisal vojak, ki vojaškega življenja ne pozna le iz knjig, temveč iz izkušnje. V teh povestih je pa Tolstoj tudi pokazal vso lepoto ruskega jezika. V teh povestih se kaže jasno razloček med pravim junaštvom preprostega ruskega vojaka in pa prisiljeno hladnokrvnostjo kulturnega človeka. Poslednji prikriva z raznimi zviti besedami svojo strahopetnost, prosti ruski vojak pa se še sramuje govoriti o dobrih lastnostih, katere ima v resnici. Pisatelj je opazoval poleg olikancev, ki so prišli na bojišče zaradi kakega reda, zaradi odlikovanja, zaradi dobre plače, tudi take može, ki so bili v nramnosti, poštenosti, hrabrosti res junaški, veliki. V tem oziru so posebno znamenite povesti iz obleganja Sebastopolja. Po teh povestih je rusko občinstvo v prvič spoznalo življenje ruskega vojaštva, spoznalo ruskega vojaka lepa, pa tudi slaba svojstva. Poprejšnji pisatelji so spoznavali vojaštvo največ iz knjig ali pa pri paradah, zato ga tudi niso mogli prav opisovati. Tolstoj pa je uničil vse izmišljene podobe in ustvaril nove po resnici. Kdor čita te povesti, omili se mu pisatelj zaradi svojega srca in duha.

Kavkaške povesti imajo še drugo posebnost. Iz njih spoznamo, kako je znal grof Tolstoj poleg vojaškega življenja natančno opazovati in resnično opisovati prirodno lepoto in življenje preprostih prebivalcev na Kavkazu. Tolstoj ni prvi, ki je v ruskem slovstvu slikal Kavkaz, vendar ga ni nihče pred njim kazal tako naravno. V obče ima Kavkaz

poseben pomen za rusko slovstvo. Koliko povestij in pesmij ima rusko slovstvo, katerim je snov vzeta iz kavkaškega življenja! Spominjamo le na Puškinovega »Vjetnika na Kavkazu«, Lermontovega »Demon« in »Junaka našega časa«. V teh delih pa se kažejo ti kraji tako, kakor skozi barvano steklo. Vsak pisatelj je bolj vpletal svoje mišljenje v pripovedovanje, nego je predstavljal prave krajevne posebnosti. Do Tolstega so imeli celó Rusi napačne pojme o kavkaških gorah, še-le ta jih je — rekli bi — odkril širnemu svetu.

V »Kazakih« nam slika pisatelj jako naravno junaka Olenina, ki je zapravil polovico svoje imovine, potem se pa odpravi brez pravega namena na Kavkaz. Nastanil se je ob Tereku med tamošnjim kozaškim prebivalstvom. Tukaj je hotel popraviti svoje življenje, približati se zopet prirodi. Lepa kozaška deklica Marijana mu je vzbudila željo, da bi jo dobil za ženo, a vse njegovo prizadevanje je bilo brezuspešno: rajši je imela preprostega kozaka Lukačko. Pisatelj razkriva v tej povesti prav lepo

in mično nepoplačeno Marijanko, katero mora čitatelj ceniti mnogo više, nego omikanega Olenina. Tudi spoznava Olenin sam, da je ta nedolžna deklica po srcu svojem ali po npravnosti mnogo nad njim, ki je že toliko poskusil med svetom, in baš to ga loči od nje. V tej povesti je hotel pisatelj očitno zagovarjati preprosto prirodo pred olikanim kulturnim življenjem. Pokazati je hotel, da je človek tem srečnejši, čim manj se je oddaljil od prirode, čim preprosteje živi. Kako lepo pa nam tudi v tej povesti grof Tolstoj slika kavkaško prirodo in tamošnje življenje, kavkaške gore, vasi, lov, petje in ples! Vidi se, da je on sam zares ljubil prirodo z vsem srcem. — V drugih povestih pa nam pisatelj ravno tako lepo kaže, da prave sreče ni iskati v razkošnem življenju, temveč najdeš jo le v preprostem rodbinskem življenju, v skrbi za svojo družino. To je idealna podlaga njegovima velikima romanoma »Vojna in mir« in »Ana Karenina«, pa mični povesti »Rodbinska sreča«, ki je v prevodu znana že tudi nam Slovencem.

(Konec.)



Na tuji zemlji.

IV.



Gémno, oblačno nebó in žalostne mègle po górah,
 Dèžja nevdržni naliv — to naj je zima pri vas?
 Vzdrami se, tožni moj duh, na pot črez goré Apeninske:
 Jeden še zimski večer morava žiti domá! --
 Sneg po doléh in bregéh, ž njim v dalji goré so zastrte,
 S snegom zastrta ravan, holm je in sléharni grič
 Zvon je na vasi odpel, umóknili njega odmevi,
 Zvezde nebeške vabèč, da zablesté na zemljó .
 Zláti njih žar je razlit po holmih in snežnih ravninah.
 Grič in sléharni holm z biseri ves je posut. —

Zimski pravljíčni moj svet, kakó si krasán v domovini,
 V duhu te gledam zavzet, srečen pri tebi sem spet!
 Kmečki poznati mi krov slikovito belí se nasproti,
 Njega prostorni je stan kakor nekdáj pred menoj.
 Hrastov pri dverih zapáh že leta ga čuva in leta,
 V trdna se okna zaman zimski zalétuje mraz.
 Blágo toploto širèč smejí se mu peč porogljivo.
 V njenem osrčju svetál plámen glasno prasketá.
 Plámen ognjen prasketá, ob péci se greje družina,
 V živem pogovoru čas brzo ji dálje hití. —
 Sédel v zapéček je ded, prižgal starodóбно si pipo,
 Zvédavo v deda okó vnuk je cvetoči uprl . . .
 Pesem dekliška glasí po kmečki prostorni se hiši,
 Vmes na vreteno se nit gládko izmika iz rok.
 Pač bode tkalec vesel netrgane preje, mladenka:
 Lepega bodeš blagá ženinu nesla na dom.
 Urno, le urno okrog, koló in dvokrilo vreteno! —
 Stáre se ure nocoj vedno oglašá udar.
 Préslica polna je še, nešteto v staníci povésem,
 Kaj bi, dekliška norost, vlekla ti usta na smeh?
 Sánjati čas je drugóč . . . Dremôta že mater zmáguje,
 V kotu zgovorni pastir tudi je kimati jel.
 Pipo ugasnil je ded. umólknila njega beseda,
 Čase pretekle hvalèč, ki jih preživel je mlad.
 Kládivo tolče deset . . . svetilka pojema, umira,
 Zvezde nebá se gosté, tiho je zunaj povsod — —
 Zimski pravljíčni moj svet, kakó si krasán v domovini!
 Z Bogom! Ločiti s tabó mora se trudni moj duh.
 Sanje samó so bilè, kar nemo sem gledal pred sábo,
 Tóda resnica nekóč, ko me je grela mladost.

M. O.



Dobljêna igra.

Romanca.



Granadi sijajni, v »solnca hčeri«,
 Umira mogočni Mahomed.
 Ob postelji neme viteze meri
 Vladarja sivega motni pogled.

Šepečejo tiho usta njegova:
 »Odgovora zadnjim besedam želim:
 Kje zdaj se mudita moja sinova,
 Kaj delata Jusuf in Ibrahim?«

Pristopi vitezov vrsta in pravi:
 »Vprašanje budi nam žalen spomin.
 Zaprt v Xalubaniji, čvrsti trdnjavi
 Toguje Jusuf, starejši sin.

Toguje po lepih vaseh in mestih,
 Oprostil bi rad se trdih okov,
 Ker mnogo ima podanikov zvestih,
 A žezlo prisvaja si brat njegov.«

Milujejo drugi Ibrahima:
 »Z uporniki mlajši sin se bori.
 Pristaša v deželi vernega nima,
 In vendar si žezlo izročil mu ti.«

Srdito viteze kralj pogleda. —
 Privéde mu k postelji slá dvorjan.
 Poslednja tedaj — smrtonosna beseda
 Iz kraljevih prsij privrè na dan:

»Ukaz v Xalubanijo nêsi, trdnjavo!
Naročam poveljniku Abdulu jaz:
Tako naj odseka Jusufu glavo
Sicer porazi še njega ukaz.

Vesoljnemu rodu potem oznani:
Za kralja sem Ibrahima izbral . . .«
Tišina zavlada po širni dvorani,
In kralju se sêl pokloni do tal. —

* * *

Nemir v Xalubaniji srca objame,
Razkačeni mnogi stiskajo pest,
Poveljnika samega srd razvname,
Ko sêl iz Granáde prinese vest.

Le Jusuf miren Abdula teši:
»Izpolni, kar oče velevala srdit!
Za toliko časa le meča me reši,
Da grem se od svojcev domov poslovit!«

A dé mu poveljnik: »»Vse tvoje želje
Poslušati moram trd in nem.
Takó mi naroča kruto povelje,
Da čakati niti hipa ne smem!«.

Prosêč tovariša Jusuf poljubi:
»Ne bodi te, mili zaveznik, strah!
Ob meni vsaj toliko časa izgubi,
Da enkrat samo doígrava ,šah'!«

Nemudoma mizo prinese sluga,
Podobe pred-nju položi strmêč.
Na polje jih urno razstavita druga,
Pokojen Jusuf, poveljnik drhtêč.

Minuta se brzo umika minuti,
In že je na tihem Abdulu žal.
Ob hladnem Jusufu v duhu sluti,
Da igre ne bode kmalu končal.

»»Vstaniva, Jusuf, in igro končajva!
Prešla je že cela ura in čez.«
»Potrpi, Abdul! Do kraja igrayva!
Ne moti poslednjih v igri potez!«

Na sedež poveljnik nazaj omahne,
In plašno ozira se vedno do vrat.
»»Končano!«« vzklikne in se oddahne.
Potegnil je kraljevič Abdulu »mat«.

Na gradu je stražar v rog zatrobil,
Pred Jusufa planil vitezov roj:
»Umr! je Mahomed, igro si dobil,
Ti bodeš naš kralj, odločen je boj!« —

A. M.



Zle moči.

(Noveleta. — Spisal **Josip Krasjanin.**)

(Konec.)



IV.

estno in natančno je prihajal Dobran v delalnico. Večkrat je srečal in pozdravil Julijo Klasarjevo. Mnogokrat ga je obhajala neka žalost. Čutil je v najskrivnejših globinah svoje duše, da ji je nekako dober. Julija je morda tudi slutila njegovo naklonjenost proti sebi. Saj je

večkrat opazila, da mu je pri pozdravu nekaj obtičalo v grlu, da bi rad še kaj povedal, a da mu ni dala zadrega. Julijino hladno vedenje, celó izogibanje, h krati še nekak ljubezniv ponos — to mu je vedno zapiralo ustnici.

Poleten dan je bil. Že zajutra po prvih solnčnih žarkih je pritiskala skoro neznosna soparica in težila delavcem kakor svinčena peza potne ude. Vsem



Petero čutov. (Po sliki Fr. Friedlaenderja.)

je bilo, kakor bi hoteli dremati. Le stroji so se enakomerno sukali z jekleno silo, klopotali, bobneli, rohneli in golčali, kakor da prihaja sodnji dan.

Dobran stopi že ves truden in potan pod milo nebo. Nad njim se vpenja velikansko ogrodje nove ladije. Na njej mrgoli vse polno delavcev, ki tolčejo in se pehajo, kakor mravljinici, ki hočejo prevaliti trohico kruha.

Konjski topot se oglasi. Tramvaj pridre in raz voz poskoči — prva šiviljska nadzornica. Še le ob osmi uri! Do tedaj je nadzorovala druga. Julija gre proti Dobranu, da pride naravnost do zastavarskega oddelka. Koraka gibčno in lahno, popravljajoč si obleko, ki se ji je bila zvila na vozu. Z malim senčnikom si zakriljuje glavo. V Dobranu nekaj zatrepeče, Julija se mu smehlja od daleč. Njemu se smehlja? O ne! Le zdi se tako radi slepečih solčnih žarkov. Ravno proti njemu gre. Prestopila je že v senco. Nič več se ne smehlja. Dobran pozdravi. Ona ukloni glavo. Zopet ji obsenči ustnici prijazen nasmeh. Toda ta-le nasmeh se brž umakne resnobnim potezam, kakor bi ga ji bilo žal. V Dobranovih prsih pa zopet nekaj zadrhta, toda tako, kakor bi mu prilezel led do srca.

»Dobro jutro!« izusti Dobran plaho.

»Bog daj! gospod tehnik! Že se potite, kakor vidim . . . Zopet bode nestrpna vročina . . .« izreče Julija nekako srčno, kakor niti sama ni pričakovala. Zapira mali senčnik. Roka se ji trese. Trikrat je že potisnila senčnikovo drobno železje, še le četrtrič se ji posreči zapreti ga. Trenutna zadrega se ji vidi na obličju, bi-li odšla v poslopje ali postala. Še nikdar ni toliko pregovorila z mladim tehnikom, kakor danes. Sama sebi se čudi. Spodobi se, da postoji še malo, da ni neuljudna, neolikana. Ne!

Kaj bi rekli ljudje, ravnatelj in pa tovarišice šivilje? Takoj naprej! Toda skozi delavnico prav sedaj valé težak in velik tovor. Julija mora postati. Ravnatelj ukazuje težakom. Na! Še ta je moral sem priti. Kaj naj stori sedaj Julija? Poskuša se pomiriti in se obrne v stran. Milobna rdečica se ji razcvete po licih. Blaga nedolžnost!

Dobran je bil vesel tega slučaja. Torej se to-le bitje vendar nekoliko zmeni zanj, dasi ni kaj takega upal, saj ni bil prikupljivega obraza. Prej je bil lep, da. Toda bil je hudo bolan, imel je osepnice, ki so se mu zarile v lica. In vendar je pregovorila ta-le gospica Klasarjeva besedico ž njim, vendar je jedenkrat postala tukaj! Štel se je za srečnega. V trenutnem tem premišljanju je skoro pozabil njeno opazko. Videti mu je bilo, da hoče nekaj reči, pa ne more. Lovil je primernih besedij. Vendar se spomni njene opazke.

»O, grozna vročina bode, gospica! A nam moškim ne dene nič. Vajeni smo vročine. Toda — —.«

Tu mu pridejo sline pod jezik in mu presekajo nadaljne besede. Predno je mogel dogovoriti, prestreže mu Julija besedo, meneč, da vročina utruji vse, tudi gospode.

Še par besedic pregovorita, potem se ločita. Julija odide zopet tako hladno in mirno, kakor navadno, nadzorovat zastavarice. Ferdinand pa se je sprehajal še malo časa po kostanjevi senci na dvorišču prostrane delalnice.

Julija pogleda po šiviljah. Vse je v navadnem redu. Ona-le starka tam v kotu je ozdravela. Zopet namika z urno roko delo požrešnemu stroju. Oni dve deklici tam sredi dvorane — na novo sprejeti — ti sta še nekoliko okorni, nista še privajeni strojem. Tudi z nogama

bi si radi kaj pomagali. No, že pojde, že pojde! Julija se oprè s telesom ob naslon pri stopnicah in utrujeno, leno oko se ji pomika po najnovejši številki nekega časnika, ki ga raztegujeta mladi roki.

Hipoma udari iz pritličnih prostorov zamolkel hrup. Julija pogleda doli po stopnicah. Groza! Nekoga nesó delavci, kakor mrtvega. Za njimi rdé po tleh kaplje krvi. Deklica je hipoma v prvem nadstropju. Preplašena vpraša in gleda, kdo je ranjenec. Množica delavcev ji zastre pogled. Vpraša ravnatelja, ki stopa hladnokrvno pred nosači v svoje stanovanje in si drži mali jopič z rokama na hrbtu.

»Nič se ne plašite, gospica! Nič ni, prav nič! Gori pojdite, ker bi vam škodilo, ako bi videli krvavega človeka. Nič ni. Gospod tehnik Dobran je hotel stopiti v poslopje pri onih-le vratih, kjer obijajo kleparji novo ladijo, in pri tem mu je padla kotlovinska plošča na glavo. Pa mislim, da ne bode hudega. Po zdravnika sem že poslal.«

Nesli so ranjenca v ravnateljevo stanovanje, ki je bilo pri tleh. Položé ga na postelj in prišli zdravnik ga ogleda. Rana je bila globoka, ker plošča je padla nanj navpično. Skoro bi bilo po njem, tako je dejal zdravnik. Pomore mu iz nezvesti in ga priporoči skrbni postrežbi. A ne dovoli, da bi ga prenesli. Ravnatelj pa se jame čuditi, kako se je to-le moglo pripetiti in neka bojazen se ga poloti, da ima tako malo zavarovano osobje. Zakaj to bi ga moglo pripraviti ob službo, ker v Lloydovem društvu ima Dobran dva bogata zaščitnika, ki sta mu prijazna.

Iz prva se je nagnetla polna soba delavcev in delavk, a ravnatelj spravi hitro vse na delo. Stroji grmé in golče v jednomer dalje. V sobi ostane le

Julija, ravnateljica in njena mala hčerka. — V Julijinem čutečem srcu se jame tajati in mehčati. Rada bi storila tudi najtežje delo, da bi le pomagala nesrečnemu tehniku. In vendar ji ni storil nič dobrega ta-le mladenič. Kaj bi dala, da bi ne bila ta-le rana na temenu tako globoka, da bi se tako ne sprijemali ti-le lasje v črni sesedeni krvi! Oh! Res hudo ga mora boleti!

Toda nič ga ni bolelo. Po odhodu zdravnikovem se Dobran ni več zavedel. Kmalu se ga je lotila huda vročina. Julija je bila z ravnateljico ves dan pri njem.

Tudi naslednje dni tedna se je Dobran le malo zavedel. Mnogokrat so ga priklicali v trenutno zavest, a brž se je njegov duh zopet izgubil, še le proti koncu tedna se mu je lajšalo. Julija ga je obiskovala vsak dan zaradi prošnje ravnateljve, ker ravnateljica ni imela vedno časa za postrežbo. Z radostnim srcem je izpolnjevala to delo usmiljenja.

Nekega popoldne je bilo. Julija stopi tihoma v sobo. S poklonom pozdravi nemo osebe, ki so bile pri bolniku. Skloni se nekoliko proti nezavestnemu bolniku. Ustnici ji nehoté zašepečeta, da je skoro ni bilo moči slišati: »Ferdinand, kako vam je?«

Bolnik se nekoliko zgane. Kakor z onega sveta zazveni mu znani glas Julijin na uho. Malone vzdrami se, toda takoj ga zopet objame otrpnelost in dremota. Bil je slab, jako slab. Zdajci se zdrkne ura na steni in ga prebudi. S trudom odprè bolnik oči in uzrè Julijo. Tožno-prijazen nasmehljaj mu obsenči smrtno-bledi obraz.

»Vode, prosim!« zašepeče s slabotnim glasom. Julija se strese, kakor bi ji kdo porinil bodalo v prsi. »O! ta-le glas je tako bridek, votel in neznan, kakor bi prihajal iz groba. O da bi vendar-le

ozdravel, ta dobri človek! O da bi zopet ukazoval delavcem s prejšnjim močnim in globokim glasom! Potem bi mu hotela lepo častitati in se veseliti njegove sreče. Pa saj Bog lahko pomaga, zato ga bodem prosila zdravja.« Take misli so ji polnile dušo.

Julija mu podá hladne vode. Kako hvaležno jo pogleda bolnik! Pač hudo je trpel, hudo ga je žežalo, da je revež tako hvaležen za požirek. — —

In okreval je Dobran. Rana se mu je polagoma, pa uspešno celila. Naposled je vstal in začel opravljati službo. Plačo je imel tudi v bolezni, kakor navadno. Odkar je bil obolel, nista si bila Julija in Ferdinand tako tuja, kakor poprej. Julija ni mogla tako-le ponosno kar mimo njega iti, ako ga je srečala. Tudi se ga ni več bala, ampak zdel se ji je nekako domač, kakor bi bil njen brat. Saj mu je pomagala mnogo, da je ozdravel, in to jo je nekako vezalo ž njim, ne da bi bila umevala sama sebe. Nekaj ji je tudi pravilo, da je takega mišljenja, takega srca, kakor ona sama, bogoljuben, dober in prijazen proti drugim ljudem. Pač ni torej čuda, da je pripovedovala večkrat materi o njem in ji vse pravila, kakor je mislila. Mati pa jo je rada poslušala in se veselila njene odkritosrčnosti. Bila je Julija srečna, prav srečna in vesela. Kdo bi ji zavidal to srečo!

V.

Pozno je bilo. Meščani so se spravljali k počitku. Nekaj dnij poprej se je bila Ferdinandu prigodila nesreča. Tam v daljini zamira topot konjskih kopit. To je menda poslednji tramvaj. Plinove svetilne motno brlé, od njihovega svita bledé obrazi nekih poznih sprehajalcev. Tu in tam zaškripnejo hišna vrata, in ključ se zavrti previdno jeden-

krat — dvakrat. Tako! Zaklenjeno je. Iz bližnje žganjarije se sliši zagrljeno kvakanje žlobodrajočih pivcev. Glej! Jeden se je zavalil pred vrata pivnice! Hipoma zaspi. Kmalu pa ga sune neuljudna noga mestnega čuvaja. Ne gane se. Le zahršči, pa smrči dalje. Mestni čuvaj stopa naprej po »svoji ulici«, počasno, odmerjenih korakov. Meč mu žvenketa ob boku. Po malih ulicah potihuje življenje. Svetilnice plamené in vsplapolavajo, kakor bi se hotele skladati s čuvajevim korakom. V mestnem vrtu pa se majejo vrhovi temnih cipres in umetelno zasajenih jelk. Primikajo si vzajemno glavice in šepetajo, kakor bi si hotele dopovedovati nam ljudem neumevne skrivnosti, morebiti o svojih detinskih letih. Bolje je bilo tam v gozdu, slobodneje. Tu v mestu pa je vse prisiljeno. Vsako leto jih ostriže oni-le vrtnar. — Šumneje šepetajo, potem zopet zamira in vtiha to nežno glasanje. Nočni veter odnaša njihov šepet tja doli v valove leskečega se morja.

Pri vratih Rozine hiše potegne za zvonec pozen obiskovalec. Vrata se zganejo, zaškripljejo, odpró se, in kmalu je bila oseba že v prvem nadstropju. Roza je še bedela. Pozni obiskovalec je bil stričnik Bolka.

»Ali si bil tam, kamor sem ti ukazala iti?« ogovori ga teta brez uvoda.

»Bil, bil!« odgovori in se vsede. »Hudo mu bode. Še meni se revež smili. Vso glavo ima krvavo. V nezavesti je bil včeraj. Pri njem sem videl ravnateljico in neko gospico — —.«

»Gospico, praviš?« vpraša Roza hlastno. Satansko škodoželjni posmeh ji obrobi tenki, suhi ustnici. Oči uprè v Bolko tako ostro, kakor bi mu hotela ž njimi prodreti na dno duše. — »Janezek! Čuj me! Ali si jim rekel, da bi ga prenesli ali prepeljali domov — k nam?«

»Rekel sem, toda zdravnik ni dovolil.«

»Dobro, pa pojdeš vsak dan tje pogledat. Veš! In opazuj mi natanko ono — gospico! Vedi, Janez!«

»Teta, prosim vas, ne morem jih vedno nadlegovati. Dejali bi, da sem neolikan in — —.«

»Nič ne prosiš in nič ne bodo dejali. Veš! Jaz hočem, pa je konec! Si-li večerjal? Čakaj, da ti prinesem kaj!«

Dekla se je bila že ulegla. Sama teta mu prinese nekaj mrzlih jedij.

»Okrepčaj se in potem poslušaj! Povem ti nekaj iz svojega življenja. Razumel bodeš potem moje ravnanje.« Bolka pogleda teto. Zdi se mu, kakor da bi bila zatajila nekoliko svojo neukrotljivo strast. Roza izpije polagoma čašico dragega vina in začne:

»Da se ti ne bode zdelo čudno moje ravnanje z Dobranom, razjasnim ti svoje razmere. Dragi Janez, veliko lažje mi bode v srcu, ako zveš še ti, kaj me tlači in trpinči tu-le notri. Glej! Pred več nego dvajsetimi leti sem bila učiteljica v Zagrebu. Srečna sem bila. Poznala sem mnogo družin. Posebno prijazna mi je bila družina nekih bogatih Dobranov. Najstarejši sin me je jako rad videl. Kmalu sva si jela dopisovati. O, da bi ne bila nikdar! Neka starica nama je liste odnašala in prinašala. Varila se je med nama vedno trdneja prijateljska vez. Toda misli njegovih roditeljev se niso zlagale z najinimi. Hudi jeziki so me očrnili kot zloglasno in malovredno deklico. Od takrat nisem imela sreče. Mojega prijatelja so ljudje pregovorili. Veroval je ljudem. Listi njegovi so jeli izostajati. Mučila me je strašna ljubosumnost, a še sem upala. Toda nekega dne dobim od njega pismono poslovilo, s pristavkom, da hoče slušati svoja roditelja, ki mu pripravljata drugo nevesto.

Pretrpela sem sramoto, a zaprisegla in zaklela se, da se hočem maščevati nad njim ali njegovimi sorodniki. Srce mi je pravilo, da delam prav. Zakaj do takrat sem bila še nedolžna in nisem bila zakrivila, česar so me dolžili. Pozneje pa sem obupala in to je bila moja nesreča. Dobran si je vzel bogato nevesto. Njegov prvi sin je — Ferdinand Dobran.

Odšla sem v Italijo, v Zagrebu nisem hotela več ostati. Petnajst let sem se tam bedno preživela z ročnim delom in zasebnim poučevanjem. Zatem pridem v Trst, dobim službo nadzorništva pri zastavaricah v Lloydovi delalnici. Težko sem živela, vendar sem bila deloma srečna, dokler me niso zatožili, da zanemarjam in zamujam službo. Izpodrili so me in na moje mesto dejali neko Julijo Klasarjevo. Veš, kdo je ta-le? Ona gospica, ki streže Dobranu v delalnici. Veš-li? Ona hinavka me je izpodrinila in mi hotela ogreniti življenje. A ni mi mogla, zakaj imetja sem dobila po umrlem strijcu v Zagrebu več, nego mi ga je treba. Nič me ne glej! Res! res! Nisem še videla one ženske, poznam pa jo — dasi ne osebno — po imenu. Povedalo mi je neko bitje, ki več vé, nego vse človeške buče.«

Strmečega mladeniča, ki jo je razumel, zadene tetino oko, polno zelenkastega plamena. Mladenič se strese po vseh udih. Skoro se zboji strašne tete.

»V to-le golobico pa« — nadaljuje teta ironično, »zateleban je Dobran tako vrtoglavo, da mu ni živeti brez nje. Vidiš, Bolka! Nisem tako zlega srca, kakor mislijo ljudje. Gledé na Dobrana se mi skoro oglašajo sladki spomini prve ljubezni. Imela sem jako rada očeta Dobranovega. Ko sem ga zagledala, vstrepetala sem v radosti. Ako ga

nisem videla dolgo časa, bila bi skoprnela od toge. Vsaka njegova beseda mi je bila prijetna godba. Radi očeta bi se mi srce oklenilo skoro tudi sina v materinski ljubezni. Saj je sedaj sam, brez sorodnikov, vse mu je umrlo, le neka teta mu živi nekje po svetu. In ne pozna sveta, kakor ga poznam jaz. A ti, Janezek moj! Pravijo, da ženska se lahko spremeni v angelja, ali pa v vraga. Veruj mi, da bi mu še mogla biti angelj, ako bi hotela. Bogata sem dovolj. Mogla bi Dobranovemu sinu žrtvovati svoje imetje, svoje žitje in bitje. Saj še ne vem, kako bode, in studi se mi vedno bolj ta-le spiritizem, vedno bolj me tlačijo verige zlih duhov. Mnogokrat me peče in žge do dna duše. Toda ti-le ljudje na svetu so tako zlobni, peklenški — — tako — —.«

Umolknila je in zaihtela. Bolka je prvič videl solzo v onih skrivnostnih, steklenih očeh.

A zopet se ji začne vspenjati in previjati celo telo in bliskati čuden lesk iz očíj.

»Da! Zastran Dobrana! Da! Toda oni Juliji Klasarjevi ne morem in nečem odpustiti. Hočem jo uničiti in naj poginem sama. Saj mi bode sladka smrt, ako se maščujem nad njo. Kako bi živela, vedoč, da je Dobran njen — ženin, mož? Da, da tudi on naj trpi! Ako nisem sama smela uživati sreče, zakaj bi jo smeli drugi!«

Bolki se je teta kar studila. A ni si upal oporekati njenim peklenskim nazorom in ustavljati neukrotljivi maščevalnosti. Moral se je do cela udati njenim ukazom. Najprej mu je velela, naj se naseli v obližju Julijinega stanovanja, da bi jo opazoval in njej vse natanko poročal.

Leto je preteklo. Ferdinand je šel nekaterikrat z Julijo iz delalnice na njen dom. V pričo matere sta se pogovarjala. Cela trojica je bila srečna. Materi Julijini je bil kmalu vseč ponižni mladenič.

Lep in dovolj topel jesenski dan je. Delavci se vračajo iz arzenala. Moški gredó počasno in zadovoljno. Že so blizu svojih bivališč. Nič se ne sramujejo upalega obličja, nekoliko začrnega od premogovega dima. Dekleta stopajo zadej sama. Lehak vetrič jim krade z ustnic melodično, tiho pesmico in jo lahkotno dviga proti nebesnemu svodu. Sam Bog vé, kaj hočejo mlade pevkinje izliti v besede priljubljene pesmice. Čuj! Sedaj je soglasje veselo in ljubko-doneče, da bi se tako mogla v njem radovati duša brez konca, sedaj pa je v pesmi nekaj tako neizrekljivo tožnega in žalujočega, kakor bi se deklicam hotela ločiti duša iz solzne doline.

Julija koraka zadej z Dobranom in neko mlado prijateljico. Sama ni nikdar šla ž njim, skrbno se je varovala tudi vsakega suma. Tudi Dobranu je bilo ljubo tako. Malo pred hišo Julijino ja zapusti prijateljica. Korakata naprej. Za njima se v polmraku potuhnjeno plazi ženska postava, zavita v črno obleko ter ja opazuje z največjo radovednostjo.

Dobran in Julija korakata počasneje.

»Gospica! Jutri je praznik. Ali vas smem obiskati popoldne? Idemo na sprehod. Saj gospa mati je okrevala.«

»Na sprehod pa ne!« meni deklica pobešenih oči.

»Torej vas samo obiščem. Dovoljujete?«

»Da!« izusti Julija nekako težko in vendar radovoljno. Saj je bil v tem-le »da« kratek, toda čist in ljubezniv izraz njene udanosti in sreče. Plaho se ozrè, kakor bi se bala, ne vem, česa. A v tem trenutku smukne ona temna

ženska postava v stranska vrata, in naša znanca sta lahko slišala priglušeno kletvino in togotno godrnjanje.

Bila je Roza, Dobranova gospodinja. Ferdinand in Julija se poslovita.

Prišedši domov, sreča Dobran Rozino deklo. »Dober večer, gospod! Večerjo so vam že prinesli iz gostilne. Hitite!«

Ni še odkorakal Ferdinand mimo Rozinega stanovanja, že stopita Bolka in teta v malo vežo, pripravljena, da bi šla v mesto.

»A kam pojdeva, teta? Vsaj povejte mi! Moram domov, ker sem zaspan!«

»Ne! Z menoj pojdeš, pa mir besedij! Le molči!« bil je hladni odgovor. Šla sta.

Dobran pa prišedši v sobo se loti večerje. Izvrstno mu gre v slast. Nikogar ni, da bi mu voščil dober tek, a nič mu ni žal. Saj se večkrat v družini razprodajajo sladke besede iz neodkritega, strupenega srca.

Na mizici ugleda novo došlo pismo. Raztrga zavitek in hlastno preleti napisane črtice.

Dragi! Pridi me brž jutri obiskat! Preselila sem se v Trst. Stanoval bodeš pri meni. Hotela sem iznenaditi Tebe, sebi pa napraviti veselje, da bodeš Ti pri meni. Budimpešt mi ne ugaja več. Pridi pogledat, dragi Ferdinand! Dolgo te nisem videla. Ne morem si misliti, kako si vzrastel. Ali si zadovoljen? Ne odrekaj mi te radosti!

Tvoja teta Ana.

Dobrana iznenadi ta-le novica. Od same radosti pozabi ostanek večerje in se jame pripravljati za selitev. A kmalu se utruji in vleže k počitku.

Tam pa v neki ozki, zloglasni ulici stojita v svitu plinove svetilne Bolka in teta Roza. Slišati je polglasno govorjenje.

»Samo še jedenkrat te vprašam: Greš-li z menoj, ali ne? Ali se bojiš? Česa se bojiš, zbabelec?«

»Kam neki hočete, teta? K spiritistom ne grem, ne grem, recite in storite, kar hočete. Pri tistih zlobnežih in bedakih nimam ničesar opraviti. Kaj neki hočete z duhovi? Pustite jih! Če pa nečete pustiti duhov, pustite vsaj mene!«

»Pojdi, vragov otrok, pojdi! Ne jezi me še ti! Pojdi! Vprašala in pozvedela bodem, kako se dá zaprečiti zveza Julije in Dobrana. Pojdi!« Iz Rozinih očij švigajo plameni na ubogega mladeniča. Zdi se mu, da ta-le njegova teta sika nanj, kakor gad, ki hoče sputiti strup v svojo žrtev. Mladenič že omahuje. Kdo bode potem plačeval na mesec za stanovanje in hrano, ako se zameri teti? Dobro vé, da zapravi vso dobrohotnost Rozino, ako je ne sluša.

»O, Bolka! kdo bi mislil, da pohajaš tako pozno in — in —« vzdrami ga znani glas nekega sošolca. »Pojdi, pojdi!« nadaljuje sošolec, uzrši neznano mu gospo, »pojdi na kozarec piva, ako utegneš! Žejen si, dobro vem!«

Bolki se zgane srce v močnih udarcih. Naglo se odloči.

»Z Bogom, teta! Lahko noč!« izusti mladenič. V te-le besede je zakril ves svoj stud, vso svojo odpornost proti nevredni sorodnici. V sebi je začul sladak glas: »Prav si storil!« Že ga je prijel prijatelj pod pazduho, že korakata proč.

Roza zaškripne z zobmi in se izgubi v nekih temnih vratih. Svetilna pa zaplapola divje in pomežikne, kakor bi ne hotela videti, kam je vstopila temna ženska.

VI.

Po treh dnevih se je Dobran preselil k teti Ani. Sedaj je bil bliže Julije;

zakaj teta mu je stanovala tudi pri sv. Jakopu. Julijina mati je še vedno bolehalo in bilo ji je od dné do dné huje, ko sta pritiskala burja in zimsko vreme. Morala je vedno ležati. Slutila je, da se ji bliža konec pozemskega življenja. Radi tega je skoro vedno govorila, da pojde k ljubljenu soprogu, da rada umrje, samo radi nje, radi Julije, ji je nekoliko težko.

»Julika moja!« pokliče jo nekega dné k postelji. »Že vidim, da ne bom dolgo več. Drži se pametnih in poštenih ljudi! Boga ne pozabi! Jaz ne bom pri tebi, kakor do sedaj. Ako ti pravi srce, le vzemi si kakega mladeniča za moža; Bog ti daj srečo! Vidiš, Julika! jaz sem bila zelo srečna s pokojnim možem, tvojim očetom. Ni ti treba, da zardiš. Dobro poznam gospoda Ferdinanda. On bi ne bil slab. Ne bodi preveč trda, ako te želi v zakon in ako upaš, da bodeš srečna na njegovi strani. Julika, ali bodeš vedno poštena in pridna, kot do sedaj, ali bodeš slušala svojo mater? Obljubi mi, Julika! Nikdar me nisi razžalila. Glej, otrok moj ljubi, kmalu se bom preselila v neminljivo življenje. Ne bom več pri tebi! Julika, ali mi obljubiš? Julika, bodeš-li?«

Motno, ugasujoče materino oko se uprè v ljubljeno hčerko. Julija obljubi kimaje z glavo. Od ihtenja in solz ne more ziniti besedice. — —

Približali so se božični prazniki. Burja je žvižgala po praznih ulicah in zavijala mestne hiše v svoj nevidni, ledeni plašč.

Na vratih Julijinega doma pozvoni na sv. večer pozen prišlec. Bil je Dobran s teto. Teta Ana se je bila v poslednji dôbi jako sprijaznila z Julijo in njeno materjo. Večkrat ja je obiskala.

Dospevša v prvo nadstropje, srečata Julijo, zavito v toplo obleko, priprav-

ljeno za v mesto. Imela je zasolzene, krvavo natekle oči. Iznenadil jo je prihod znanih oseb.

»Kako je materi?« vprašata lahno teta in Ferdinand.

»Vedno huje!« odvrne hči. »Toda v tem mrazu in tako pozno! Joj! Gospod Ferdinand, ali se vam ni smilila gospa teta?«

»A! Nič ne škodi, nič gospica!« meni stara gospa v kožuhovino zavita, dobrohotno in ljubeznivo zroč v cetočo deklico. »Kam pa vi sedaj — od matere?«

»Po duhovnika moram, še ta hip!« odgovori Julija in topla solza ji pride iz očesa. »Prosim, vstopite!«

Obiskovalca stopita v sobo. Odložita vrhno obleko in odpreta vrata stranske sobe. Pokaže se jima ganljiv prizor. Bolnica upira motne, trudne oči v razpelo ter si je pritiska k bledim šepetajočim ustnam. Stopita k postelji. Bolnica pošlje s tihim glasom neko sosedo, ki ji je stregla, v sprednjo sobo, da bi se mogla z obiskovalci bolj pogovoriti. Strežnica se oddalji. Dolgo so govorili. Prišel je mašnik, da ji je bil v poslednjo tolažbo, zakaj zakramente za poslednjo pot je bila prejela dan poprej. Opravil je svoj angeljski posel, potolažil bolnico, spominjajoč jo nebeškega Deteta.

Proti najstari uri se poslovita Dobran in teta. Julijini materi se razliva po obličju rajskosladek mir. Zadovoljna je in srečna. Teta in Dobran sta ji zaobljubila, da hočeta za Julijo skrbeti kakor za svojo, a pristavila sta, da ne sme nikomur povedati. Nič več je ne priklepa k solzni zemlji. Zdi se ji, da se njena duša že izvija iz telesnih spon. — Za odhajalcema obrne svoje že osteklenele oči. V očeh se ji zrcali vneto prošnja za blagoslov iz neba, za blagoslov dobrotnikoma.

Odšla sta. Tema ja je objela. — — Božični prazniki so minuli. A minulo je tudi življenje Julijine matere. Julija je bila sirota, sama je bila na svetu. Težko ji je bilo večkrat. Da, res, ako bi ne bilo tega-le dobrega mladeniča, Ferdinanda, res, skoro bi bilo boljše, da bi jo objel in poljubil smrtni angelj in jo položil k dragima truploma tam na grobišču pri sveti Ani, da bi tudi njeno mogilo kmalu božale vrbe žalostinke.

Toda živela sta še Ferdinand in teta; ta jo je ljubila bolj, nego lastno hčer. Skoro za vsak praznik ji je poslala stara gospa v dar lepo knjigo, drag kos obleke ali kaj enakega.

Zopet je pricvetla pomlad in slavila svoj vhod z bujno krasoto. Okoli mesta polni cvetje vzduh z mamečo vonjavo. Povsod klije novo, sveže, bujno življenje, polno sladkosti in poezije.

Nekega dne sreča Julijo Dobranova teta, vsa razžarjena od samega veselja.

»Kam tako naglo, gospica, kam tako naglo, Julika! Bog pomagaj! Kakor da bi se ne poznali! Kje si bila? Vendar bodeš dovolila, da te tikam? Saj bomo kmalu svoji! Ti bodeš kmalu naša, kaj ne? Glej, včeraj je zadelo Dobrana novo odlikovanje s povečano plačo. Ravnatelj mu svetuje, da bi se ženil. Glej! Ali bodeš vedno žalovala in točila solze? Kako nameravaš? Jutri popoldne prideš k nam, potem pojdemo k župniku, saj veš, po kaj! Kaj si vedno tako zamišljena! Stavim, da bi me ne bila videla, ako bi te ne bila nagovorila sama. Prideš jutri?« vpraša jo dobra starica.

»Draga gospa! Jaz sem še...«

»Nič, nič, jaz sem še... Prideš, ali ne?« ponavlja starka vprašanje z lju-beznivo-odločnim glasom.

»Dobro, pridem, toda kaj porekó ljudje!« ugovarja deklica s tihim glasom.

»Nič ne porekó!« in starka stopa zadovoljno poleg Julije z drobnimi koraki, po strani zroč deklici v obraz. »Saj ni bolna«, misli si, »saj je kot mleko in kri. Čakaj, čakaj, golobica, da prideš k nam, bodeš gosposke polti! Ne bodeš stradala.« — Vedno bolj zadovoljna drslja starka poleg cvetoče Julije. Na trgu se razideta.

Drugi dan je teta Ana napravila okusen obed. Po obedu se napotijo vsi trije v župnišče. Ravnatelj je dal Dobranu in Juliji odpust za popoldne. — Župnik, ki je že od mladih nog poznal Julijo, vzradosti se, ko jo ugleda. Brž sprejme listine obeh zaročencev. Na obličju se mu vidi, da pogreša še nečesa.

»Gospodična Klasarjeva! Dobro vas poznam, a vendar moram zahtevati še spričevalo vašega stanú. Vaše listine se morajo predložiti tudi Lloydovemu predsedništvu, ker je g. Dobran tam uradnik. Saj vas ne stane nič, samo besedico porečete. Jutri popoldne mi je prinesite od delalniškega ravnatelja«, in župnik se pokloni z dobrohotnim nasmehom.

Drugo jutro se napoti Julija najprej v cerkev, sprejme sv. zakramente po svoji lepi navadi, kakor vsako saboto. Vrnivši se domov, pripravi si zajutrek v malem samovaru, zaklene sobo in nameri korake proti delalnici. Nekako težke misli jo tlačijo danes, sama ne vé, zakaj. Saj bi morala biti vesela, ko se moži. Ne bode ji treba več prebiti cele mesece v oni zaduhli šivalnici in dihati okuženi, smrtni zrak. Morala bi biti vesela, posebno v poslednjem času, ko opravlja službo le »na vsak drugi dan«, vrsteč se z drugo nadzornico.

Zdi se ji, kakor bi se ji upirali nogi in ne hoteli je nesti v delalnico. Saj ni danes njen dan. Zadržuje si korake. Zamisli se: »Pa ko bi poslala takega

človeka po ono spričevalo! Ali moram sama hoditi po-nje? Dancs bi morala počivati doma, — zlasti, ker sem bila pri sv. obhajilu. — — Toda brezumnica! Zakaj bi se pa bala iti? Grem! Grem Ferdinandu na ljubo. Bog vé, da bi se ne hotela možititi radi možitve sploh, ali radi zložnega življenja. Samo zaradi želje materine, zaradi tega-le dobrega mladeniča, da mu bodem pomagala prenašati težave. Nakititi mu hočem stezo življenja s cvetjem udanosti in požrtvovalnosti. Otirati mu hočem pôt s čela. Da! Saj je vreden. Da! Zaradi njega — ker je volja božja — —.« Stopa naprej urnejših korakov. Lahko jo nesó mladostne noge. Ob potu pa nagibajo divje cvetke s plotu svoje prijazne glavice. Zadevajo se tekmovaje ob njeno krilo, jo božajo, dihajo iz sebe mamečo vonjavo, kakor bi ji hotele vdihniti vso svojo srečo, ves svoj kras, ki ga jim je podarila roka Stvarnikova.

Na vhodu delalnice jo sreča ravnatelj in, čuvši njeno prošnjo, popelje jo radosten v pisarnico.

»Sprejmite moje najsrčnejše častitke, gospica!« želi ji debeluhasti gospod in se hehetá neizmerno vesel. »Bog vam podeli obilno sreče, blagoslova — —.« Sede, napiše par vrstic, in spričevalo je narejeno.

Juliji se je zazdelo, da ima ravnatelj nekaj na ustnicah, česar si ne upa izgovoriti. Julija ga pogleda nekako vprašajoč.

»Gospica, vem, da ni danes vaš dan. Toda vaša sovrstnica je obolela. Ni prišla. Ni nadzornice pri šiviljah. Sam ne utegnem biti pri njih. Ukazal sem neki šivilji, da jih priganja k delu. Toda nič ne pomaga. Te lenuhinje bi le burke uganjale in se smejale. Nekatero malo šivajo, druge pa so kar potegnile pas raz kolo. Parna sila se izgublja zastonj.

Res ni dela veliko. A brez dela ne bode plačila. Ali bi ne hoteli, vi, Julija, ostati pri njih tako-le tje do najmanjše ure? Opoldne jih pošljem domov. Saj je sabota. Vam pa zapišem celo dnino za danes. Storite mi ljubav! Ker — —.«

Sedaj se zasliši živahno smejanje in vpitje iz mnogih dekliških grl s prvega nadstropja. Ravnatelj zardi od jeze. Julija se pokloni in hiti urno, kakor bi jo gnala nevidna sila, v prvo nadstropje in po ozkem mostiču v šivalnico.

»Ne tje! Gospica!« krikne hripav glas v globočini med stroji. Neki začrnili kurjač maha z roko.

»Stojte, Julija!« zavpije debeli ravnatelj, kakor v smrtnih bolečinah. Neki čuvaj se zapodi na vso moč za-njo. Julija korakne še jedenkrat, tla se ji razmaknejo pod nogami, pretresljiv, grozen vsik se ji izvije iz prsij in njeno telo prileti kakor blisek v globočino med golčeče stroje in kričeče delavce. Stroji pa dalje hrumé, golčé in rohné, kakor bi ne bilo nič.

Zajutra je bil ravnatelj vsem šiviljam povedal, da morajo iti po ovinku v šivalnico, ker so popravljali oni mostič. Vse so šle po glavnem hodniku. Julija pa je hotela, urna in postrežljiva, kmalu priti k šiviljam. Odstranivša neko desko, ki je zapirala pot kot varovalno znamenje, tekla je kot bi bila slepa po mostiču, na katerem so bile nove deske še le položene.

Brž prihiti celo osobje nadzorniško v spodnji prostor. Izvlekó deklico izmed strojev. Glava je nepokvarjena, a iz ust ji bruha v rožnih penah deviška krv. Še diha, toda osteklenele oči ugašajo. Vse mišice po celem telesu ji trepečejo. Položé jo v domačo nosilnico. Pritekli zdravnik zatrdi, da utegne izdihniti takoj, ako bi jo prenesli. Kolo ji je strlo vse prsno ogródje in pobita je po

vsem telesu. Ravnatelj plaka, kakor da bi mu umirala ljubljena hči. Sam ne vé, kaj bi počel. Njegov namestnik dá ustaviti vse stroje, ki so divje bobneli, kakor bi bili zadovoljni z nesrečno žrtvo. Potem odhiti k domačemu brzojavu. Pozove Dobrana.

Ferdinand prihiti ves potan. Pred poslopjem delalniškim se gnetejo stotine delavcev in delavk. Delo je ponehalo za danes. Skozi množico se poriva ubogi Ferdinand. Ničesar še ne vé. Toda iz vseh ust mu zveni na ušesa: »O ubogi mladenič! Ne dobiš več take neveste!« — in mnoga zakajena, kovaška roka si obriše pomilovalno solzo.

Ferdinand skoro omedlí. Drugi tehniki ga vzdrže po koncu. Skloni se k nosilnici. Tu notri ugaša njegova sreča. Tu-le se bori s smrtjo njegova Julija. Tema se mu dela pred očmi. Bolečina ga je onemila. Naposled se mu izdere iz prsij: »Julija!« Vse utihne! Glej! Mroče Julijine oči še jedenkrat vzplamené, upró se vanj. Ustnici ji mrzlično zatrepečeta. Bolj je videti, nego slišati iz njenih ust: »Ferdinand, z Bogom!« A potem — potem se zopet napolnijo s krvavo peno.

Stara Dobranova teta bi bila skoro znorela od toge in obupa. Čez dva dni so mrtvaški konji odpeljali Julijo tje k dragima truploma očeta in matere, tje doli k sv. Ani pod tanke vrbine veje. Tukaj spi tudi to blago bitje smrtno spanje v Gospodu. —

Ferdinand je hodil okrog kakor obstreljen, kakor brez glave.

Tretji dan po smrti Julijini gresta teta in Ferdinand na sprehod. Pot ja pelje mimo cerkve sv. Antona starega. Stopita nekoliko pomolit. Ferdinand skriva v rutico tople solze in šepeče k Stvarniku: »Kakor si hotel, tako se je zgodilo. Usliši jo, prosečo za-me!«

Lože jima je po molitvi. — »Teta!« izpregovori Ferdinand na ulici, »nikdar ne bodem iskal druge, vedite!«

»Prav tako!« in staro gospo oblijejo solze. Potem gresta mimo prejšnjega stanovanja Dobranovega. Pri vratih Rozine hiše vse mrgoli zvedavega ljudstva. Iz notranjih prostorov se sliši nenavaden šum in hrum. Dobran pristopi bliže in množica se razmakne. Sreča ga Bolka, Rozin stričnik, ki se je bil v poslednjem času seznanil tudi z Dobranom.

»Dober dan, gospod tehnik! Ali še žalujete? Tudi z mojo teto bode huda.«

»Kaj pa ji je?«

»Pred tremi dnevi je bila zopet nekje v svoji navadni družbi. Od takrat le vpije in divja. Že dolgo nisem bil pri njej, odkar sva se sprla. Včeraj me pokličejo, da umira in kaj jaz vem, kaj. Pridem v sobo in jo najdem v naslonjaču. Obraz ji je bil ves nekam temnovišnjevkast, na njem se je zaznala vsaka žilica. Ko me zapazi, zagleda se va-me s štrlečimi, izbuljenimi očmi. Obrnem se v stran, bilo me je groza. Začne vpiti ali tuliti, ne vem. Slišal sem vaše ime in tudi Julijino. Potem mi pokaže nekam tje pred-se — nisem pa videl ničesar — in zakriči: »To me bode usmrtilo.« — Menda se ji je začelo bloditi. Odstranili smo vse nevarno orodje: imela je tudi revolver blizu sebe. Danes nima ničesar pri sebi. Poslal sem po duhovnika. Začela pa je grozno divjati in ga zmerjati, ter se zagnala proti svetemu razpelu, katero ji je pokazal. Zato je duhovnik menil, da je morda obsedena, ker tega vedenja si drugače ne more razlagati. Opravil ni mašnik nič. Čudno je, čudno.«

»Veste, kaj!« izpregovori Dobran. »Vendar bi jo rad še jedenkrat videl. Morebiti se potolaži, ako me vidi, ker je klicala tudi mene, kakor pravite!«

Napotita se v prvo nadstropje — v sobo. Teta ostane na ulici.

Roza ugleda Ferdinanda.

»Dobran!« vskrikne skoro z lajajočim glasom. »Ferdinand! Julija! Da — jaz — jaz —.« Nekaj pa ne gre iz grla. Hudo sope in se zvija. Postelja njena je vsa razdejana. Bilo je čudno tukaj. Ferdinand ni mogel strpeti dolgo in je šel zopet k teti na ulico.

Drugi dan dobi Dobran poročilo, da je Roza umrla. Zdravnik je zabeležil: »Za mrtvoudom«. Ljudje pa so si šepetali razne reči. Bližnji njeni so pravili, da se je zadušila, a ne vedó prav, kako.

»Saj ni moglo biti drugače«, rekel je Dobranu Bolka, »saj je bila prodala dušo. Hvala Bogu, da sem se ji odtegnil.«



Vaška pravda.

(Resnična povest. -- Spisal **Podgoričan.**)

III.



Drugega dné popoldne je bilo Pod-Gorico nenavadno živahno gibanje. Pastirji so se veselili, ker jim ne bode treba goniti na Ratíke in varovati nagajive živine, ki je vedno silila v škodo. Moški so si izbirali debele, betičaste palice, ženske so jih pa prosile, naj bodo pametni ter naj ne razsajajo preveč. Malo pozneje nego sicer so izgnali Podgoričani živino iz hlevov in od vsake hiše je šel jeden ali pa dva odrasla ž njo. Nekoliko za njimi je stopal tudi sodnik Adam. Gredé je pozval Silvestra seboj, toda strijček ni hotel ž njim; rekel je: »Veš, Adam, najine kosti so za kaj takega prestare. Stara kri tudi več ne ozdravi. Kaj se vé! Lahko dobiš katero čez črepinjo, da bi jo pomnil do sodnjega dné. Veš, jaz ne grem. Rajši sem doma in gledam čebele, kakor pa, da bi se pretepal z Žabarji.«

»Prav praviš, Silvester.«

»Še ti ostani doma!«

»Ne smem, moram iti, da jih malo krotim. Saj veš, mlada kri, vroča in huda kri, prenagli se največkrat.«

»Torej, če greš, varuj se, da ne prestrežeš katere z glavo!«

»Ne skrbi! Ni take nevarnosti, ne. Varovati se pa tudi znam.« Po teh besedah odide sodnik Adam za svojimi vaščani.

Na Ratíkah so že pasli žabarski in videmski pastirji živino. Ko priženó Podgoričani tje, bilo je živine na Ratíkah, kakor na majhnem semnju.

»Kaj pa to!« kriči Trznarjev Miha. »Kako se drznete Žabarji pasti na Ratíkah?«

»Naše so, nihče nam ne more braniti!« odgovarjajo žabarski pastirji. Zmrzle vpije: »Kaj, vaše? kdo vam jih je dal?«

»Poberite se, Žabarji, z Ratík!« ukaže Miha.

»Ne gremo, ne!« odvrne pogumno Rjavčev pastir.

»Kdo pravi, da ne? Hajdi, domov!« pravi Ocepek.

»O, sevé, vi bi se radi polastili Ratík, vi, toda mi se ne umaknemó!« vpije Prosenec, ki je sam pasel živino.

»V Log ženite!« kriči Kodre. »Na naših Ratíkah ne bode te pasli.«

»Saj so Ratíke naše!« vpijejo Žabarji.

»Kaj, vaše? Pokažemo vam kmalu, čegave so«, krega se Miha. »Fantje in možje podgoriški, poženimo jih domov z živino vred!« To rekši zavihtí betičasto gorjačo nad glavo, kakor buzdovan, in jo nemilo primaže Rjavčevemu pastirju, da kar poskoči in bridko zaječi. Bolj boječi pastirji se sami spusté v beg, srčnejše pa poženó s palicami. Za njimi zapodé še živino. Od zadaj so poganjali Miha, Kodre, Ocepek, Skôk, Zmrzlè in še nekateri drugi Podgoričani, ki so s palicami nemilo treskali po hrbtih počasne živine. To vam je bil čuden prizor! Od spredaj so tekli pastirji in vpili, za njimi so tulili in renčali junci ter mukale krave, katere so poganjali kričéč in bijoč Podgoričani. Tako pridivja žabarska živina s pastirji vred domov. Podgoričani so jo podili skoraj do vasi, potem se pa brž umaknili na Ratíke. Videmci, videč, kaj se je pripetilo Žabarjem, poženó sami živino z Ratík in tako ostanejo samó Podgoričani.

Žabarji so planili vsi iz hiš, ko je živina pribežala v vas vsa zbegana, s privzdignjenimi repi, mukajoč in tuleč. Skrbni in radovedni so povpraševali, kaj je. Ko pa zvedó od pastirjev, da so jih pregnali Podgoričani z Ratík, zaženó po vsi vasi krik: »Na Ratíke! Na Ratíke!« Pograbil je vsak, kar je dobil v prvem hipu: ta vile, oni cep, drugi izpuli kol, tretji pograbi prekljo ali kar mu je bilo najbližje. Ko so se vsi zbrali, vsujejo se tako oboroženi iz vasi po ulicah na Ratíke. Za njimi so sopihale Žabarice in otroci. Kdor je pa moral

doma ostati, splezal je na kozolec ali na kako drugo višino, da je gledal na Ratíke. Ko zazró Podgoričani kričečo in razsajajočo žabarsko trumo, tako strahovito oboroženo, niso bili nič kaj veseli. Nadejali se niso kaj takega; mislili so, da se pride kdo samo prepirat in pričkat. Da pride kar cela oborožena vojska, ni si bil svest nihče. Kaj bi počeli?

»Umaknimo se!« pravi sodnik Adam.

»Skoraj bi bilo dobro!« pritrdi mu Modrijan.

»Kaj? Žabarjem se umakniti? Nikdar!« oglasi se Miha. »Pred Žabarji ne bežimo, kaj ne, fantje, da nikdar ne!«

»Jaz že ne!« pravi Ocepek. »Moja grča je tako trda, da vsi ranocelniki ne ozdravijo tistega, kateremu potipljem glavo.«

»Jaz ostanem tudi, jaz tudi«, oglašali so se zaporedoma. Vsak je krepkeje stisnil palico v roki. Sodnik Adam jih je z veliko skrbjo opominjal, naj bodo previdni in pametni, zlasti, da kdo preveč ne udari kakega Žabarja.

S silnim vpitjem prilomastijo Žabarji na Ratíke. Kleli so in vihteli orožje svoje, kakor da bi drli na Turka.

»Kdo je spodil našo živino domov?« vpije Rjavec s hripavim glasom.

»Kdo je pretepal naše pastirje?« kriči Topolček.

»Mi smo jih, mi Podgoričani«, odvrne srčno Trznarjev Miha.

»Zakaj ne pustite naše živine v miru? Kaj vam je na poti?« jezi se Sokljač.

»Pasite po svojem, Ratíke so naše!« reče Kodre.

»Naše so, samo naše!« zagrmé Žabarji kot jeden mož.

Zakrohota se zaničljivo Podgoričani in pravijo:

»Kdo vam jih je dal? Kje imate zapisano, da so vaše?«

Žabarji ne vedó, kaj bi odgovorili. Da bi pa prikrili svojo zadrego, vpijejo kakor obsedeni:

»Naše so, naše, samo naše!«

»Naj pa bodo, samo lastninsko pismo pokažite!« pravi sodnik Adam.

»Tu imaš pismo!« zakriči hripavo Rjavec in ga ureže z dolgo prekljo čez hrbet.

Komaj je Rjavec sodnika udaril, zapraši se Miha v Rjavca in ga podere, da pade vznák.

Že sta obe stranki vihteli orožje in se merili s srditimi očmi. Tedaj pa začneta kričati in prositi sodnik Adam in Žabar Romè svoje ljudi.

»Stojte! Stojte! Mirujte!«

»Udarimo se!« kriči Rjavec, ki se je bil srečno pobral.

»Ti, Žabar preklicani, hočeš, da te nesem v jarek k žabam?« zavrne ga Miha.

»Ti pač ne in nihče ne, kar je vas!«

Zaničljivo se zakrohota Miha in že je namerjal planiti nad drznega Zabarja. Zagradi ga pa za roko sodnik in mu zapove: »Mir! Ne razgrajaj!«

»Ratíke so naše!« zarjové Žabarji.

»Naše so!« odvrnejo Podgoričani.

»Naše so! Udri!« vpijejo Žabarji.

»Stojte! Mirujte! Ne pobijajte se!« mirijo sodnik, Romè in drugi miroljubneži vročekrvnike, ki so se hoteli udariti.

»Živino z Ratík!« kriči Fežolek.

»Doli ž njo! Ratíke so naše!« vpije Dražek.

»Ni res, naše so, mi smemo pasti!« odgovarjajo Podgoričani.

»Udrite jih! Poženite jih z Ratík! kaj se jih bojite?« ščujejo žabarske žene svoje može.

Krik in hrup privabi na Ratíke Podpečane, Videmce in druge Podgoričane.

Ko pa vidijo Videmci, da se prepirajo za Ratíke, začnó še sami, rekoč:

»Ratíke so naše! Kaj se kregate za nje, saj nimate nič od njih!«

»Kje ste jih pa vi dobili?« vprašujejo zaničljivo Podgoričani in Žabarji.

»Le vpijte, le! Ratíke so vendar naše, saj se držé naših njiv!« oglasi se videmski Blisek.

»Blisek, ti lažeš!« pravi podpeški Starè. »Naša pot je med vašimi njivami in Ratíkami.«

»Naše so Ratíke in pa podgoriške!« vpijejo Podpečani.

»Naše so!« kričé Videmci.

»Naše so!« vpijejo Žabarji.

»Ratíke so samo naše!« pravijo Podgoričani.

Kričalo in zmerjalo se je vse vprek. Kdor je bolj vpil, veljal je več. Podgoriška živina se je že zdavnaj pogubila z Ratík; nekaj je je šlo domov, druga pa iskat si na njivi boljše paše.

Žabarske babnice — pa tudi druge niso bile nič boljše — ščuvale so še dalje svoje može: »Udrite jih! Udrite!« Že so se bili nekateri bojaželjnejši spoprijeli, drugi so pa žugali s pestmi. Tedaj pa zadoni zvon na Rebri in zabučé zvonovi po drugih cerkvah. »Ogenj! ogenj!« Ta klic preplaši, zbega in pomiri vse stranke. Oznó se. Tam nad Suho Loko se je valil siv dim k nebu pomešan z iskrami in žarki. Kdor je imel orožje, vrže je od sebe, in vsi uderó na Suho Loko, kjer je ogenj pepelil delo in trud človekov.

Hipoma so bile Ratíke prazne. In priplavale so zopet žabe iz vode, kamor so se bile poskrile pred razsajajočimi ljudmi. Vozile so se oprezne belouške po močilih. Da, celo plaha kozica je naznanila svojim tovarišicam, da se je povrnil na Ratíke ljubi mir.

IV.

Od tistega dné ni pasel nihče več na Ratíkah. Če so prignali tje čredo Podgoričani, planili so Žabarji iz svoje vasi in pognali podgoriške pastirje s čredo domov. Če so prišli past Žabarji, pritekli so Podgoričani in jih zavrnilo domov. Če so prignali Videmci živino na Ratíke, vzdignila se je vsa Podpeč, in Videmci so morali bežati, a tudi Podpečani se niso drznili na Ratíke, ker nanje so dobro pazili Videmci. Sovraštvo je nastalo med sosednimi si vasmí. Kjerkoli sta se sešla dva človeka, jeden iz te vasi, jeden iz one, začela sta se zmerjati in vpiti: »Ratíke so naše! Ratíke so naše!« Da, še ob nedeljah pred cerkvijo niso mogli prikrivati sovraštva. Srdito so se pogledovali ter silno zabavljali drug drugemu. Tudi občevali niso med seboj. Žabar ni prišel Pod-Gorico ali Pod-Peč, Podgoričan tudi ni hotel v Bruhanjo Vas ali na Videm, Videmci pa niso marali nikamor. Celó med sorodnike se je vrinilo sovraštvo, da se niso mogli videti. Gorjé pa zlasti onemu, ki se je drznil priti po noči v sovražno mu vas. Ako so ga zasačili, bil je neusmiljeno tepen.

In prav takrat nekako je bilo, ko je imel Žabar Matevž Romè v Podgorici svojo nevesto izbrano, namreč mlado deklico Petričkovo Katrico. O tej je trdil celó strijček Silvester, da je lepa. Na oklicu nista bila še nobenkrat, vendar je govorila vsa dolina, da postaneta mož in žena, v cerkvi poročena.

Kakor pripovedujejo stari možje, Matevž Romè ni bil napačen človek. Imel je takrat, ko se je ženil pri Petričkovi Katrici, kakih trideset let, rajši nekoliko več kakor manj, in je bil sam svoj gospodar na lepi, nezadolženi kmetiji, tam nekje sredi Bruhanje Vasi. Vedó tudi, da je bil velik, lepe rasti

in prikupljivega obraza, zgovornih besedij in pa še nekaj, česar ni pozabil povedati nobeden, kdor ga je poznal, in to je, da je bil razumnejši, da je vedel več, kakor vsi Žabarji skupaj. No, to je že nekaj. Mati mu je še živela, toda le z veliko težavo je gospodinjala, ker je bila že jako stara. Torej ni bilo zameriti Matevžu, saj si ni iskal brez vzroka neveste. Petriček ni imel ničesar očitati Matevžu, Katrica pa še manj. Rada sta ga imela oba in nobenega zadržka bi ne bilo, kadar bi bilo prišlo do poroke. Toda takrat nastane mahoma prepír med Podgoričani in Žabarji zaradi Ratík, potem pa silna mržnja in sovraštvo. Petriček je bil celó na Matevža jezen, Katrica pa seveda čisto nič. Ako bi bil imel Petriček samo Katrico, dejal bi bil seveda: »Ratíke naj bodo moje ali njegove, saj ostanejo po moji smrti vendar v pravih rokah.« Ker pa je imel še sina, skrbel je, kako bi mu pomnožil imetje. Ker ni imel časa in prilike po dnevu, prišel je Matevž včasih pozno na večer pogledat k nevesti. Katrica in oče njen sta ga svarila in mu nujno prigovarjala, naj nikar ne prihaja, ker so se Podgoričani zgovorili, da ga bodo naklestili, ako ga zasačijo. Toda Matevž ni maral nič. Saj vemo, kako so trmoglavi mladi ljudje. Prišel je vendar-le v vas, kajpada kolikor je mogel skrivaj. Neke svetle noči ga spazi Trznarjev Miha. Ležeč v travi kraj pota je pasel kobile. Kar vidi nekoga, ki prihaja. Potuhne se, da bi ga skrit opazoval. Razlije se škodoželjno veselje po vsem njegovem širokem obrazu, vstrepeta mu v prsih srce, ko spozna, da je pozni prihajalec — Rometov Matevž. Najrajši bi bil zavrnil od velikega veselja, toda bal se je, da bi se Matevž ne vrnil domov. Tiho se pobere Miha s tal in jo mahne po stezi

v vas. Skliče vse mlade vrstnike, kar | ter razloži, koga je videl. Vzradovala
jih je bilo še pokoncu in že v posteljah, | se je vsa družba. Sklenili so predrznega



Vsak začetek je težak.

Zabarja pretepsti, da bode dolgo pomnil, | gorici. Oprezno so se bližali Petričkovi
kdaj je bil v ponočnem času v Pod- | hiši, ter se razpostavili in poskrili okoli

nje, ker so ga tukaj pričakovali. Ni bilo treba dolgo čakati, kar zaškripljejo vežna vrata, in Matevž pride iz hiše.

Varno je stopal, da bi preveč ne ropotal. Ko pa zavije mimo Kodretovega kozolca, zgrabijo ga Podgoričani. Matevž



Slovenska citrarica. (Po sliki Ivane Kobilce.)

se je branil na vse kriplje, pomagal si je z nogami in rokami, toda brez uspeha, Podgoričani ga niso izpustili.

»Izpustite me, izpustite, saj vam nisem nič prizadejal, saj nečem ničesar nikomur izmed vas«, prosil je Matevž.

Zakrohotajo se Podgoričani, in Trznarjev Miha mu odgovori:

»Kaj nam hočeš še prizadejati? Žabar si in po noči si prišel sem, to je pač dovolj!«

»Saj vam nečem nič!«

»Naša dekleta vodiš za nos!« pravi Osamelov Janez in ga sune v hrbet.

»Izpustite me, dam vam pijače, kolikor hočete!«

»Nečemo žabarske pijače; kadar smo žejni, pijemo za svoj denar«, odvrne Kozarčkov Kozma.

»Saj sem vaš prijatelj, izpustite me, in nikdar več ne pridem ob takem času v vašo vas.«

»Bodi, kar hočeš, prijatelj ali sovražnik, tepeno bodeš, ti seme žabarsko, da bodeš pomnilo, kdaj si bilo pri nas.«

»Kaj bi se pretepali! Prijatelji bodimo, kakor smo si bili doslej! Dam vam besedo, da se ne prikažem nikdar več tako pozno v vašo vas, ako me pustite v miru«, obetal je Matevž.

Zarežé se mu neizprosni Podgoričani, in Opalek pravi: »Tvoje obetanje je neverjetno. Izbral si si v naši vasi, kakor praviš, nevesto svojo, katero bodeš rad še večkrat obiskal, kadar bodeš mogel. Mi pa Žabarjem ne pustimo v svojo vas, še manj smo pa zadovoljni, da bi se ženili v naši vasi. Tebe bomo pošteno pokrtačili, da te ne bode skominalo po Katrici in pa da bodeš pomnil še dolgo to vasovanje.«

»Kaznujmo ga za predrznost njegovo!« kričé nekateri vročekrvneži.

Matevža neki neprijeten čut obide po vsem životu in nekako zaboli ga, da se smili samemu sebi.

»Prijatelji, Podgoričani, tovariši moji, vedno smo si bili na roko, in prav nič ne vem, kdaj sem se vam tako silno zameril. Ako ste hudi na-me zaradi Ratík, povem vam, da meni ni prav

nič do njih, ako ste pa zaradi Petričkove Katrice jezni na-me, vedite, da sem jo pošteno snubil in da jo mislim z očetovim dovoljenjem odvesti za ženo na svoj dom. Ostanimo prijatelji in plačam vam pijače, ako me sprejmete za domačina.« — Silno se zakrohotajo Podgoričani in Trznarjev Miha pravi:

»Žabar, preslepil nas ne bodeš, govori še tako lepo in zvito. Mi se te ne usmilimo že zaradi tega ne, ker si Žabar. Ako bi izmed nas kateri zašel v vašo vas, izvestno bi mu ne prizanegli, zakaj bi tudi mi ne kaznovali človeka, ki se hoče polastiti naših Ratík in pa dekleta iz naše vasi? Mladeniči, kako bi ga kaznovali?«

Pričelo se je posvetovanje. Ko bi se zgodilo vse, kar se je svetovalo, vedel je Matevž, da nikdar več ne bi videl prelube žabarske vasice, da ne bi pohajal več mimo tako vonjavo dèhtečih žabarskih luž, kraj blatnih žabarskih dvorov. Ježili so se mu lasje, utripalo mu je srce, a po žilah mu je zastajala kri, ko je slišal posvetovanje. Sevè, Podgoričani so se grozili zato, da bi bolj prestrašili sicer ponosnega, a tedaj tako ponižanega Žabarja. Kakor nebeška pesem mu zazveni na uho predlog Osamelovega Janeza, ki se je glasil tako-le: »Izpustimo ga brez kazni, toda trdno nam mora obljubiti, da ne bode imel nič več s Petričkovo Katrico.«

Osamelov Janez je rad videl Petričkovo Katrico, toda ta, kakor vemo, imela je rajši Rometovega Matevža. Bil je namreč Rometov čednejši od Osamelovega, kar zaradi resnicoljubnosti povemo. Na lep in dostojen način bi se bil Osamelov rad iznebil srečnejšega tekmeca in zato je predlagal, da ga izpusté s pogojem, če se odpové Petričkovi Katrici, ali drugače povedano, da jo prepusti njemu. Ker je imel mnogo

zvestih prijateljev med svojimi vrstniki, bil je predlog njegov vsprejet. Drugo vprašanje je bilo, je-li zadovoljen ujeti Žabar Matevž Romè.

»Ako se v resnici odpoveš Katrici, ako obljubiš, da ne bodeš nikdar več govoril ž njo, pojdi mirno svojo pot domov«, pravi mu Janez.

Matevž je bil v silnih škripcih: ali izgubi ljubljeno nevesto, ali bode pa tepen, kakor ajdov snop; ali nenamisljiva izguba, ali pa silna bolečina. Katrico je imel v resnici rad, zato reče srčno po kratkem pomisleku:

»Katrice ne pustim; rajši vse prestanem, kakor bi se njej odpovedal.«

»Tako se ji odpovej!« kriči razjarjeni Janez.

»Ti, Janez Osamelov, kaj je tebi Katrica mari? Ti mi ne moreš braniti na noben način, da bi je ne vzel.«

»Čakaj, ali ti morem braniti ali ne! Črepinjo ti stolčem, potem se pa le ženi, ako te bode hotela vzeti!« golči Janez in suje Matevža.

Težko so mu branili Matevža. Silil je vedno vanj ter ga tolkel in suval, če ga je le dosegel.

»Veste kaj, tovariši, topli ga ne bomo. Udaril bi ga kdo preveč, potem bi pa imeli sitnosti še z gosposko. Zavežimo mu trdno oči, na hrbtu pa roke, da se ne bode mogel oprostiti očesne zaveze, potem ga pa izpustimo, da si najde sam svojo vas«, pravi Kozma.

»Dobro, dobro!« pritrdé mladeniči, samo Osamelov Janez, ki je iz vse duše črtil Žabarja, pravi:

»Kaj, tako malo bode kaznovan za toliko predrznost? Naložimo mu jih z gorjačo, da se bode vedno spominjal nocojšnje noči!«

Mladeniče je strah pred gosposko toliko ukrotil, da so slušali Kozarčkovga Kozma. Hitro so dobili nekaj ši-

rokih platnenih pasov, ki so bili slični kuhinjskim brisačam, ovijejo mu ž njimi gornjo polovico glave prav tesno, zadaj na hrbtu mu sklenejo roke ter jih trdno zvežejo, da niti ganiti ni mogel ž njimi.

Matevž se je prav malo branil, ker mislil si je: Čim preje bodem od njih, tem bolje za-me. Potrpel je vse voljno. Dal mu je še vsak nekaj gorkih za-ušnic, da mu je neprijetno zvenelo in šumelo po ušesih, potem ga pa spehajo naprej od vasi. Kar nagloma začuti, da je sam. Ustavi se, vleče roke iz trdne zveze, mikasti in napenja, toda brez uspeha. Vez ne odneha. Krene dalje. Nekaj korakov še maha po poti, potem pa zavije na njive. Tu je bila silno slaba pot. Sedaj se je opotekel po mehki, izorani njivi, kjer so ležale debele brazde med globokimi jamči; sedaj je izgubil ravnotežje ter nemilo telebnil po neravni zemlji, da se je z velikim naporom zopet pobral; sedaj je zagazil v visoko in gosto deteljo, ki se mu je opletala okoli nog; potem je lomastil po žitu, ki je šlo ravno v klasje. Šel je naprej, šel je nazaj, sedaj na levo, sedaj na desno. Nikjer ni mogel na pot. Zdelo se mu je, da je vedno na jednom in istem prostoru. Semtertje je obstal in poslušal, od katere strani bode zaslišal znan glas, bodisi človeški, ali pasji. Sem od Podgorice se je pač čulo ukanje, toda vrniti se ni hotel tje in tudi na pot ni hotel, zakaj tam pasoči Trznarjev Miha je ukal in pel, da se mu je celó na glasu poznalo silno veselje. Hipoma pa začuje iz daljave znano pesem:

Mi fantje iz Žabje Vasi
V drugo vas bomo šli
Gledat, ali že spé
Stari in mladi ljudjé.

Kogar pa zunaj dobimo,
Dobro mu jih naložimo,
Ker lazit' se zunaj ne sme
Po noči, to dobro vsak vé.

Silno se razveseli Matevževa duša te pesmi, katera ga pa izvestno ni toliko ganila, kakor ga je vzradostila zavest, da Žabarji niso prav daleč. Obrne se v ono stran, od koder so prihajali preljudi glasovi. Ko utihne petje, začne ukati in klicati Žabarje po imenu. Kmalu mu odgovoré s klicanjem in ukanjem. Potem jih pa kličeó prosi, naj mu gredó naproti. Ker je bil on prvak žabarskih mladeničev, slušajo ga in kmalu pridejo do njega, da ga oprosté mučnih vezij.

Silno je bil vesel, da je brez večje nesreče prišel iz Podgorice. Hvaležen je bil tudi tovarišem, da so ga rešili mučnih vezij, zakaj, kdo vé, koliko časa bi bil še taval sem in tje, ko bi njih ne bilo.

Pod-Gorico res ni zahajal več, ker se je bal za svojo ljubo kožo; ako je pa videl Petričkové kje na polju, prišel je tje in povedal, kar je hotel. Česar ni mogel povedati sam, to je pa donašal in odnašal stari berač Strmolè, ki je užival pri mladih ljudeh vsestransko zaupanje.

V.

Dobro je znano vsem Krajinčanom, da so Žabarji neznanski trdovratneži. Z lepa se ne udadó, ako tudi pravica ni na njih strani.

Preteklo je kakih osem tednov po onem hrupnem shodu na Ratíkah. Žabarska živina je bila pojedla v Logu, kamor so gonili past, vso travo in osmukala vse grmovje, da je bil Log že prav jesenskega lica. Po tokavah in ježah so bili pa tudi pokosili in popasli. Tako niso kar nagloma imeli nobenega pašnika več, na katerem bi pasli živino. Na Ratíkah pa, kjer ni pasel tedaj nihče, vzrastla je trava nenavadno velika, kar je Žabarje jako jezilo. Nekateri so celó poskušali pasti na Ratíkah, toda če so

tje prignali, takoj so jih zavrnilo Podgoričani ali pa Podpečani. Ko je bilo Žabarjem le trda za pašo, pogovoré se, da bodo zopet vsi gnali past na Ratíke. Drugi dan res priženó na Ratíke vso sestradano žabarsko čredo, ki je hlatala trdo bičje in ločje in slabo travo, kakor bi bila najboljša detelja. Žabarjem so žareli obrazi od velikega veselja, češ, napasla se bode zopet jedenkrat naša živina na Ratíkah. Dolgo se niso veselili. Kakor hitro so Podgoričani in Podpečani ugledali na Ratíkah žabarsko živino, planili so iz svojih vasij proti Ratíkam. Žabarji so se zbalí dvojnega sovražnika, zavrnilo čredo in urno pogнали domov. Podgoričani in Podpečani so šli za njimi do vasi, tam so jim pa zagrozili, ako se še kdaj prikažejo na Ratíkah.

Žabarjem je bilo res hudo. Živine so imeli mnogo, paše v Logu nič, na Ratíkah pa, kjer se je sestradana žabarska živina tako silno rada pasla, niso smeli pasti. Z deteljo in senom niso mogli krmiti, ker potem bi po zimi ne imeli s čim rediti živine. Kupčija je bila pa tudi slaba, tako, da živine še prodati niso mogli. Kaj bi storili? Zberó se na Rjavčevem vrtu. Žalostni, s pobešenimi glavami so stali v senci pri kozolcu in molčé premišljevali, kaj in kako bi ukrenili, da bi dobili potrebne paše.

Ko Rjavec vidi, da so vse žabarske hiše zastopane na njegovem vrtu, pravi:

»Možje, kaj storimo? V Logu ni paše, na Ratíkah nam pa ne pusté pasti. Krme ni, prodati živine ne moremo.«

»Žalostno je in hudo, da se nas Bog usmili«, reče ves prepaden stari Prosenec, skoro jokajoč.

»Slabi časi se nam bližajo. Izpolnjuje se prorokovanje starega Ograjčana. Veste, kaj je prerokoval dva dni pred

smrtjo? Takrat bode hudo na svetu, ko živina ne bode imela nič jesti. In to bomo doživeli kmalu«, modruje Trdina.

»Nič dobrega ne kaže. Slaba znamenja na vseh straneh«, pritrди Jerebičar.

»Kaj bi se zmišljevali, vi ničvedeži, strahopetci«, zagolči Janez Trobuzlje. »Vojsko začnimo in si privojskujmo Ratike!«

»Vojsko! vojsko!« zagrmé Žabarji in obrazi se jim zopet zjasnijo.

»Kje imamo pa cesarja, da bi vodil našo vojsko?« oglasi se star možiček.

»Cesarja? — Saj ga nam ni treba, znamo se sami vojskovati!« vpije Trobuzlje.

»Premalo nas je in orožja nimamo!« dokazuje možiček.

»Orožja — dovolj! Sekira, kosa, cep, kol, vse je dobro, da je le ostro ali trdo!« pravi navdušen Trobuzlje. »Nas je dovolj za Podgoričane, ako pa še Videmce pridobimo, zmagamo Podgoričane in Podpečane ter dobimo vse Ratike.«

»Viva! viva! Trobuzlje!« zahrešči Rjavec, kakor je slišal, da so vpili nekje v Ljubljani.

»Vojska! vojska! Pobijmo jih! Ratike so naše!« vpijejo Žabarji vznurjeni od Trobuzljetovih besedij, objemajo se in kričé vse vprek, kakor bi bili kdo vé kaj dobili.

Ko se hrup in šum nekoliko poleže, oglasi se Matevž Romè:

»Možje, pamet! Premislite, kaj delate in govorite. Varujte se, da ne pridete v ječo! Ne rogovilite, ne pretepajte se s Podgoričani. Ne delajte si sami pravice! Ne poslušajte bedaka, ki nič ne vé!«

»Sosedje, Romè se Pod-Gorico žéni, zato govori tako, da bi se Podgoričanom

prikupil in dobil nevesto. Ne poslušajte njega, poslušajte mene! Sami si vzemimo, kar je naše!« brani se Trobuzlje.

»Molči, ti Trobuzlje, ki nas hočeš onesrečiti. Možje, mirujte! Ne dajte se preslepiti in premamiti. S silo ne boste opravili nič, k večjemu, da vas zapró kot upornike. Jaz vem pa nekaj drugega«, pravi Romè.

»Kaj pa, kaj? Povej!« vpijejo Žabarji.

»Veste, možje, kaj vam svetujem? Pravdo začnimo, pravdo, in ako je pravica naša, dobimo gotovo Ratike.«

»Saj res, pravdo napnimo!« kričé Žabarji.

»Sami težko da bi dobro opravili, naprosimo še Videmce, da k nam pristopijo, potem nas bode več in pravde gotovo ne izgubimo«, poučuje Romè.

»Dobro, z Videmci si razdelimo Ratike«, pritrđé možje.

»Vsi pojdemo v sodišče po svojo pravico«, pravi Rjavec.

»Ne vsi. Čemu? Izberimo izmed sebe tri može in pošljimo jih v svojem imenu tirjat našo pravico«, reče Romè.

»Vsi gremo, vsi!« vpije Trobuzlje.

»Kajpada, vsi, prav vsi pojdemo in še Videmci z nami, da se nas bodo vsaj bali!« kričé Žabarji.

»Saj se ne boste pretepali!« pravi Romè.

»Tudi, ako nas bodo kaj sleparili!«

Videmci so z velikim veseljem sprejeli prijazno ponudbo Žabarjev. Dasi si prej niso bili posebno prijatelji, združila jih je vendar skupna korist.

Prvi uradni dan potem se oblečejo žabarski in videmski gospodarji praznje in gredó skupaj v sodišče, ki je bilo takrat še v oddaljenem turjaškem gradu. Vso pot so se bahali in širokoustili ter povedali vsakomu, kogar so srečali, da gredó v Turjak pravdo začeti zaradi Ratik.

Revni gostilničarji siromašnega turjaškega trga so iztočili tisti dan nenavadno veliko vina in spečali skoro ves kruh, kar so ga bili napekli. Žabarji in Videmci so si privoščili jedi in pijače v polni meri, zakaj imeli so sladko nado, da dobé Ratíke. Ko se odpró vrata v sodiško dvorano, planejo Žabarji in Videmci vanjo, da se hipoma napolni.

Sodnik in pisarji njegovi so čudeč se gledali prišlece. Gospoda v sodiških je še dandanes čmerikava in sitna in taka je bila tudi takrat. Tudi je bila v onih časih ošabna in trda, poleg tega še navdana z nemškim duhom. S preprostim slovenskim kmetom je le z veliko silo lomila njegov zaničevani jezik. In prav iz sodišč se je med ljudstvo zatrosilo mnogo popačenih nemških besedij, katere še sedaj kazé govorico preprostega kmeta.

»Kaj pa vi? Od kod ste?« vpraša sodnik.

»Iz Bruhanje Vasi. Iz Vidma«, odgovoré naši znanci.

»Kaj bi pa radi? Se-li tožite, ali kaj?«

»Pravdat smo se prišli!« zagrmé vsi, da sodnik ni prav nič razumel.

»Jeden naj pové, kaj hočete imeti!«

»Pravdo hočemo začeti«, odgovoré zopet vsi. Prej se niso nič zmenili, kdo

bode govoril, zato so sedaj vsi odgovarjali, ker je vsak mislil, da bodo drugi molčali, ako on ne pové.

Sodnik malo zarentači, potem jim pa pravi: »Svojega ‚folmahtarja‘ mi pošljite, ta naj pride namesto vas, vi pa bodite doma.«

»Kaj pa je to?« vprašujejo nekateri Žabarji.

»Kralja si izvolite, da bode za vas govoril«, pravi jim suh, sestradan pisar, ki ni znal bolje po slovensko razložiti lepe sodnikove besede.

»Kaj, kralja je treba? Čudno!« govoré Žabarji. »Takega pa še ni bilo, kar pomnimo, da bi si morali kralja izvoliti.«

»Koga pa naj izvolimo, saj ne poznamo nobenega kralja.«

»Kogar hočete. Izmed sebe jednega. Kateri je bolj izkušen in več zna, tistega si izberite«, poučuje jih pisar.

»Kralja, kralja bomo imeli!« govoré Žabarji gredoč iz grada. »Ratíke gotovo dobimo, ko bomo imeli dobrega kralja.«

Vračali so se iz Turjaka veselega srca in židane volje. In razvedelo se je takoj po vsej dolini, da so Žabarji in Videmci zaradi Ratík pravdo napeli ter da si bodo izbrali svojega kralja.

(Dalje.)



Z i m s k i s p o m i n i.



Ztožen je oblačni dan;
Nad zimsko plava pokrajino
In siplje z néba sneg droban,
Vrtove béli in dolino.

A glej, razgrne se oblak,
Dražéstno solnčece prisije,
Pred njim zbeži megleni mrak
In čarovit nam kras odkrije.

I.

Na snežnih gôrah solnca zor
V srebrnih iskrah se zrcali,
Na drevju pa v podkrilju gor
Bliščijo ivja se kristali.

Tako v življenja dan gorjup
Tolažbe žarek zaleskeče,
Ko sladek nas prešine up
Prihodnje — a nadzemske sreče.

Gorislava.



Diabolus vagabundus.

(Peklenšček Potepenšček.)

(Kratkočasnica. — Po narodnih pripovedkah spisal *Anton Hribar*.)

II.

Ni solnca še izza goré,
 Že sluga škrat po cesti gre;
 Ostati ni mu več med kmeti,
 Drugje če posel svoj pričeti.
 Rad kmeta škrat bi bil slepil,
 A sam je skupil in dobil.
 Ko kmeta škrat v zapisnik piše,
 Berač nasproti mu pridiše:
 »O, dobro jutro, dober dan!
 Od kod, gospod, in v ktero stran?
 Kako težko to malho nosim —
 Kak novčič vbogajme vas prosim.«
 Zdaj vzdrami škrat se in veli:
 »»Berač, poznaš li kaj ljudi?
 Tri leta služil sem pri kmeti,
 Sedaj ne znam pa kaj začeti;
 Premišljam, kod bi šel in kam,
 A krajev, ljudstva ne poznam.
 In čvrst sem še in nisem zloben,
 Za delo vsako sem sposoben;
 Berači, vem, to znate vi,
 Kje dobra služba se dobi?««
 »Hehe«, berač se mu nasmeje,
 »Da, tudi jaz sem služil preje,
 Izkušnje v službah res imam;
 Naposled sem sprevidel sam,
 Da zdaj beraču najbolj kaže,
 In sreča njemu se ne laže.
 Pijače lahko in jedi,
 Še novčičev se kaj dobi;
 Kaj tisto nam, če kdo nas kolne,
 Berače stare, reve bolne!
 Če ne odpró na noč nam vrat,
 Tedaj pa gremo v listje spat.
 Res posel naš je malo prida,
 A vsak ga lahko nam zavida.«
 »»Kaj, ko bi tudi jaz začel«,
 Brž škrat besedo je povzel:
 »»Vsaj lahko bom ljudi poskušal
 In pa beraške grehe slušal.
 Vse to mi pride enkrat prav,
 Če bom po svetu hodil zdrav.««
 »Le z mano, ako ti je drago«,
 Berač mu dé in dá besago.
 Meneč se mnogo in na glas
 Berač in škrat dospeta v vas.

Naprej gre škrat do prve hiše,
 Berač za njim težkó pridiše,
 Pobožno moli sred vežé,
 Škrat čaka pa na dar molčé...
 A ker je modra hišna mati,
 Velí le starcu dar podati,
 Nad škratom pa se zajezi:
 »Pri nas, kdor moli, ta dobi!
 Ni sram te nič, da malho nosiš?
 Ti lahko delal bi, pa prosiš!«
 Zmení se v starca brž rogač,
 Starejšega, kot je berač.
 Nadušljivo, težavno sope,
 Globoko kašlja, votlo hrope,
 Ko njima drugi gospodar
 Donese žita v milodar.
 A strese v vrečo vse beraču,
 Velèč slabotnemu rogaču:
 »Saj vam bi tudi kaj podal,
 Če le za vas bi se ne bal,
 Da se ne zgrudite pod težo,
 Še predno pridete čez vežo.«
 Ko sta pobrala v vasi tej,
 Hitita v drugo vas naprej.
 Škrat ni še pol napravil vreče,
 Berač že polno komaj vleče;
 In toži škrat: »»Berač, ti znaš,
 Ljudi slepiš in goljufaš;
 A jaz, čeprav roge sem skrival,
 Povsod le malo sem dobival.«« —
 »E, kaj če biti ti za to!
 Najbolje, menim, bi biló,
 Da ti bi slep okoli hodil,
 In jaz ob palici te vodil;
 Tako bi čut v ljudéh budil
 In v malho mnogo več dobil.«
 »»Nasvèt, berač, tvoj prazen ni;
 Poskusiva tako ljudi!««
 Z beračem škrat okoli hodi,
 Berač ob palici ga vodi.
 In škratu vsak zdaj dar podá,
 Berač pa slepca goljufá:
 Več dene v svoj si žep berač,
 Kot spravi slepi si rogač;
 Berač ga vara še pri jedi,
 Ko jed mu vsako zblodi, zredi,

Ocvirke, mast in goščo vso
 Berač pojé, škrat pa vodó.
 Še skledo včasih mu odmakne,
 Da škrat pod skledo žlico vtakne.
 Kdo čudil bi se, da je škrat
 Postal ves mršav, suh, ploščnat,
 Ko vse jedi berač mu zblodi
 In ga trdo za sabo vodi . . .
 Ni temu škrat prišel na sled,
 A ves slaboten, gladen, bled
 Spregleda, dá nazaj besago,
 Češ, da ni on za to prtljago,
 Da on ni za beraški stan,
 Kjer gladno strada noč in dan.
 »Povej, berač, za drugo družbo,
 Povej za bolj pošteno službo!

Beraštva že imam dovolj,
 Naprej me vleče bolj in bolj,
 Da razven vaše goljufije
 Spoznam še druge hudobije.
 Da me boš pomnil ti, berač:
 Jaz sem iz pekla, škrat, rogač;
 In tebe lahko bi pograbil,
 Čeprav bi grehov pol pozabil.
 Pa kaj z beračem bi počel,
 Saj on še bolj, ko jaz, je zrel.«
 »Prav, prav«, berač z rokó po bradi
 Ljubkó rogača brž pogladi.
 »Tam v bližnjem selu je krojač,
 Češ biti njemu pomagač?«
 Brž škrat gre iz beraške družbe,
 Hití iskat h krojaču službe . . . (Dalje.)



Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)



II. Črtice iz Aleksandrije.

ko pogledaš na zemljevid, zdi se ti Aleksandrija precej daleč od Ljubljane. Posebno morje te navdaja z nekim strahom, in misliš si: »Tje pa že ne grem, v Aleksandrijo me ne bode nikdar«. No, v istini ni taka stvar, priti v Aleksandrijo: ako utрпиš nekoliko več nego sto goldinarjev za vožnjo in šest dnij časa, pa lahko obiščeš to mesto. Saj vozijo ladije z vseh stranij v to veliko пристanišče, in vožnja na ladiji je večinoma — vsaj v gorkem času — prijetna.

Kaj pa neki ponuja Aleksandrija, kar bi zanimalo čitatelja? Nekateri obiskovalci so mi pravili in v nekaterih potopisih sem čital, da je v tem mestu kaj malo posebnostij, zaradi katerih bi se bilo treba tukaj muditi. Jaz pa rad pri-

znam, da mi ni bilo dolg čas one dni — kajpada jih ni bilo mnogo — katere sem prebil v tem mestu; zanimivostij se dobi povsodi, če si jih potnik le hoče ogledati. Res je Aleksandrija danes večinoma mesto nove dôbe, sezidano tako, kakor so zidana evropska velika mesta. Toda treba je iti nekoliko iz mesta na zunanje strani, takoj opaziš drugačna bivališča, drugačno življenje, drugačne prizore.

V Aleksandriji se druží zapadno življenje, zapadna olika z jutrovskimi posebnostmi in navadami. Saj drugače tudi ne more biti. Tudi neuk Slovenec je slišal že večkrat ime tega mesta, kar je znamenje, da nekoliko tudi naši kraji občujejo ž njim. Toliko bolj še drugi, ki imajo živahnejšo kupčijo, kakor mi. Iz naših krajev gre v Aleksandrijo posebno les, zelje in pivo; iz drugih

prihaja razno drugo blago. — Kadar pridem v kak tuj kraj, polasti se me nekaterikrat čudna otožnost, rekel bi, domotožnost, češ, tako sam sem tukaj, tako sam. V Aleksandrijo sem prišel tako, kakor bi prišel domov, morebiti zato, ker sem tako dolgo hrepenel po jutrovih deželah. Prvi pogled na mesto mi ni kazal sicer posebne krasote, ker je bilo vse blatno in precej umazano. Prejšnje dni je deževalo, in v Egiptu je doma blato, to sem še pozneje dovolj izkusil. Po nekaterih ulicah je šel voz po trdem tlaku, a ne povsod, skoro bi dejal le v malem delu, ali celo v najmanjšem delu mesta. Drugodi so ceste in ulice sicer precej široke, za tlak pa je nekdanj skrbel Nil, ki je todi nanosil blata. Ker že govorim o egiptovskem in Nilovem blatu, povem kar tukaj, da je drugačne zmesi in drugačnega »testa«, kakor naše blato. Naše je mehko in prhko. Če si obleko oblatiš, potem posušiš, treba samo nekoliko pomencati, da se strjeno blato razprši kot prah. Toda egiptovsko blato je posušeno trdo in klejasto, kakor apno. Dokler je deževalo, imel sem vsako jutro pri snaženju dovolj prilike opazovati naravo tega blata, pa tudi vaditi se v potrpežljivosti. Nekoč sem jahal v Kajiri med dežjem, ogrnjen s toplo suknjo, na potrpežljivem oslu dolgo časa semtertje po ulicah. Drugi dan so se poznali krepki sledovi oslovega otepanja in raznega štrbunkanja na moji suknji in drugi obleki v taki meri, da bi bil rabil klešče, ko bi jih bil imel. Z raznim pripravnim in nepripravnim orodjem sem obdeloval suknjo samo skoro dve uri, če ne več. Tako je egiptovsko blato. Zato je prav pametno, da delajo domačini svoje uborne kočje ali »luknje« iz blata.

Pa pogledjmo malo tudi kvišku ob hišah! V notranjem mestu, koder smo

se najprej vozili, videl sem prav lepe in visoke hiše z velikimi okni in več nadstropji. Pri tleh so skoro same prodajalnice. Napisi nam pričajo, da so prodajalci izmed raznih narodov. Jako veliko je grških, morebiti večina, mnogo je angleških; potem je veliko francoskih, vsaj poleg drugega napisa se čita večkrat francoski napis; tudi laški se nahajajo, nemškega pa nisem videl nobenega, kakor tudi ne slovenskega. Ko bi jaz bil tamkaj kupec, takoj bi napravil slovenski napis: zvedeli bodete kmalu, zakaj.

Ulice niso posebno pravilne, pa tudi ne nepravilne, tako bi dejal nekako je, kakor v Trstu. Izgubiti se ni lahko, ako hočeš paziti.

Dasi novinec radovedno gleda vsakovrstno blago, ki je razstavljeno po zaprtih in odprtih prodajalnicah, vendar ga mikajo še bolj razni prizori, ki so zanj bolj ali manj novi. Tako je bilo z menoj. Med moško in žensko gospodo in med navadnimi preprostimi ljudmi, ki so oblečeni popolnoma po naše ali po evropsko, srečaš mnogo domačincev, zlasti felahov ali kmetov in pa mohamedank, ki ti vzbujajo pozornost. Domačini moški, katerim navadno pravimo Arabci, imajo ali samo fes, kakoršnega imajo sicer tudi tujci jako radi, ali pa imajo okrog fesa ovito nekako ruto, neki ovoj, kar se imenuje turban. To pokrivalo je razširjeno po vsem jutru: pravijo, da je jako pripravno, ker je lahko in v vročini hladno. Ne morem reči, je-li tako, ali ni. Vendar imajo tudi naši klobuki več dobrih lastnostij, katerih nimajo turbani; jedna je vsekako ta, da obraz spredaj in posebej oči prijetno senčijo in vid varujejo. Oni močni in svetli žarki jutrovskega solnca prihajajo turbanovcem naravnost v oči in kvarijo vid. Sicer — pa vsakdo po

svoje. Jutrovci že vedó, zakaj je turban dober, vsaj po ceni je: srednje dolga ruta, ki se tako zloži, kakor jo zložé otroci pri igrah, ovije se okoli glave, s koncem pa trdno zatakne, pa stoji turban na glavi. Večkrat sem gledal, kako so si ovijali moški turban okrog glave, in zdelo se mi je to povijanje nekam mehkužno, žensko. Kajpada sem se spominjal, kako devajo pri nas ženske na glavo ruto, in pa, kako povija mati malega otročiča. Pa tudi v istini je turbanata glava večkrat kakor otročičeva, zakaj — gola je. Kaj praviš, gola? čudi se mi morebiti preprosti bralec. Da, gola, ker mohamedanec si daje glavo do golega obriti, tako, kakor naš Slovenec — če ni gospod ali vsaj gosposki — brado. Ako bode čas, stopila bodeva o priliki v jutrovske brivnice in si ogledala, kako se po mohamedansko ali turško brije.

A tudi pri ženstvu zapazi potnik marsikaj, česar ni v Evropi videl. V Aleksandriji je pač skoro največ ženstva oblečenega po evropsko. A kmalu sem srečal tu pa tam po ulicah ženske z onim čudnim, skoro smešnim zagrinjalom na obrazu, katero je videl bralec poslednjič na naši sliki. Po zapovedih in šegah mohamedanskih mora biti žena po obličju zagrnena, kadar se očitno pokaže. Da pa vendar vidi, narejeno je zagrinjalo od očíj doli, včasih jako dolgo, da se izgublja pod zgornjo obleko. Pritrjeno pa je zgoraj na nekako cev, ki sega navzdol čez čelo do nosa. Ta cev me je jako zanimala. Navadno je narejena iz medi in ima po dva ali tri obročke na okrog za olupšavo. Premišljal sem, čemu bi neki bila ta cev, in si razlagal tako-le: Ta cev drži pajčolan ali pregrinjalo, da ne zdrkne prenizko po obrazu; potem je jako pripravna za to, da odvaja slabo sapo, ki

prihaja iz ust, kakor dimnik po naših hišah; naposled pa se zdi to ženskam lepo in to je menda zanje najvažnejši vzrok, zakaj ničemernost je prav tako znana in priljubljena Egipčankam, kakor drugim Evinim hčeram. Pregrinjalo čez obraz je črno, kakor je tudi navadno črn plašč ali velika halja, katero imajo čez glavo in ki prav lepo ogrinja celo postavo. Spredaj pa pridržujejo prav spretno svojo haljo, da lahko gredó, ali tudi zavijajo, kar nesó v rokah. Če nimajo črne obleke, imajo vsaj temno, nekoliko pisano ali progasto. Okrog vratú imajo jako rade nabrane razne peneze ali denarje, na rokah pa zapestnice, po jedno ali več. Male obročke cenijo ženske na jutrovem tako, da jih imajo tu pa tam celó na nogah, kakor so jih imeli nekdanj v davnem času tudi naši ljudje. Prav mično je, kako gledajo temne oči nad črnim zastorom v beli svet. Spodobno pač je za žensko mohamedanske vere, da obrne oči in obraz v stran, ako sreča moško osebo. Ako sreča pa tujca, kristijana, obrne jih v stran že zaradi strahú, ker se boji, da ne bi škodoval »zli ali hudi pogled«. Prav na smeh mi je šlo, kadar sem srečal sam ali v družbi tako žensko, ki je obrnila obraz na drugo stran. Mislil sem si: »No, ti božja stvar, mi te že ne bomo očarali, in tudi ti ne nas.« Da je v takem vedenju nekaj vspodbudnega, dejal bi, neki glasen opomin nam kristijanom, kdo tega ne čuti!

Drugo posebnost sem tudi prvič videl na obrazu: mazanje s temno, posebno zeleno barvo nad obrvmi, pod očmi in na bradi. To navado imajo felahinje, to je žene s kmetov zunaj mesta. Te nimajo zakritega obraza, zato si ga onečedijo (same si mislijo, da ga polepšajo) z nekaterimi znatnimi pikami. Najbol

znatno in debele pike si naredé na bradi; nad in pod očmi se barvajo menda zato, da so oči bolj krepke. Obrvi si mazati ali črniti, to je že jako stara navada pri vzhodnih narodih. Nisem slišal, da bi se to mazanje zdelo lepo Evropcem, slišal sem pa, da Arabcem naša bela barva ne ugaja: tako različni so okusi.

Čudno je na mohamedanskih ženskah tudi to, da niso v drugih ozirih tako sramežljive, kakor bi človek sodil po njih zakritem obrazu. V mestu so imovitejše jako dobro zahajene, a v predmestjih in zunaj mesta se opaža precejšna nagost, prsi so z nekako srajco le nemarno zagrnene. Kar je pa krščanskih žen in deklet, oblečene so spodobno, kakor pri nas.

Bralec vidi, da se pečam najrajši z ljudmi. Zakaj bi se mi ne zdeli imenitnejši, kakor hiše in ceste! Pa te še pridejo na vrsto.

Naš voz je drdral proti frančiškanskemu samostanu ali k sv. Katarini. Prišli smo nekako v sredo mesta, do odprtega prostora, dosti ličnega trga, na katerem je tudi lep nasad, t. j. nekoliko dreves, akacij in pa pritlično zelenje. Lepo pročelje ima cerkev s samostanom. Držita se drug drugega. Stolpa, ki se dvigata na prednji strani cerkve, nista sicer visoka, a vjemata se prav lepo s celo stavbo. Ob stojimo pred velikimi vrati. Sprejme nas jako mogočna veža, pozdravi nas vratar in ne vem še kdo, odložimo svoje stvari, oddahnemo se, ozirajoč se h krati na desno in levo, češ: kakšno je vse to in, ali je tako, kakoršno smo si mislili?

Ko bi hotel pisati o prijaznosti, katero so nam trem potnikom skazovali v samostanu, o ljubeznivosti cele samostanske družine in posameznih udov, o njih postrežljivosti, o posameznih po-

govorih, ne bi končal kmalu tega spisa. Zato je treba v manj važnih rečeh truditi se, da več zamolčim nego povem. Vendar v obče moram vsaj nekoliko povedati o bivanju v tem kraju mirú, tihote in dela, ker je vsaj za-me bilo jako važno.

Došli smo trije potniki v družbi, kakor smo vsi trije skupaj bili odrinili iz Ljubljane. Jeden je bil mašnik frančiškanskega reda in romar, drugi pa brat istega reda, ki je bil na službeni poti v sveto deželo. Torej je prav naravno, da smo bili, kolikor nam je kazalo in kolikor je dopuščal naš namen, v družbi. Ona dva sta šla v samostan kot domačina, jaz pa kot gost ali tujec. In vendar nisem bil sprejet kot tujec, ampak popolnoma kot domačin, kakor bi bil že davno v njih družbi. Kmalu se je dobila soba, vanjo so postavili prtljago — ni se bila izgubila nobena stvar, le jaz sem morebiti kaj vsejal — in bil sem lepo na varnem in ljubeznivem kraju. Kako visoka soba! V boljših stanovanjih imajo po Egiptu povsodi visoke sobe zaradi vročine, ki bi bila v nizkih stanicah neznosna. Kako veliko okno, kako prijazen razgled na vrt! In rastlinstvo ima drugačen značaj, kakor pri nas, tako je, kakoršno imamo v cvetličnjakih. Pozdravljena veličastna palma tu v svoji pravi domovini! Pa dobri menihi tudi vedó, da je treba želedeu krepčila: črna kava — ta na vzhodu neizogibna pijača, mi je prišla na pomoč. Ne vem, kateri naši pijači bi primerjal kavo na vzhodu. Rekel bi, da postrežejo ljudje tam tako radi in tako pogostoma s črno kavo, kakor pri nas z vinom, toda ne bi bilo resnično, ker pri nas ne morejo tolikokrat postreči z vinom, kakor tamkaj s kavo.

Kako polno čustev je bilo srce v cerkvi, v tako lepi in veličastni cerkvi

sv. Katarine! O, v cerkvi je katoličan res kakor doma, kakor v svojem domačem svetišču, med domačimi ljudmi, in bodi si tudi v daljni tujini. In tu sredi neprestanega gibanja, sredi mogočnega mohamedanstva, sredi nebrzdanih človeških strastij — stoji katoliška cerkev s svojo neizrekljivo milobo, tihoto, z znamenji, kakor si jih gledal iz mlada, s predmeti, katere dobro poznaš: o stokrat mi draga cerkev tu na afriških tleh!

Hodil sem po cerkvi, ogledoval si vse posameznosti in beležil znamenitosti v zapisnik. Spremljal me je neki vljudni laški pater in mi razlagal to in ono, kar je bilo vredno ogledati si. Ali naj pogledam natančneje v zapisnik in povem kaj iz njega milemu bralcu? I saj je še čas za to! — Sedaj me opomni prijazni spremljevalec, da smo že jako dolgo v cerkvi, in da nas kliče zvonovo znamenje k obedu. Mislil sem si, da bodem tudi jaz sedel med samostansko družino: toda naročeno je bilo tako, da jaz kot posvetnjak sem gost, naj sem torej v drugi obednici, jeden izmed patrov pa naj mi bode v družino. In tako se je zgodilo, s čimer sem smel biti po pravici jako zadovoljen.

O kolikokrat si mi pred očmi, ti vrli slovanski brat, blagi češki pater, ki si mi bil odločen za družabnika, ki si mi ljubeznivo pravil toliko o sveti deželi, o Egiptu in drugih za-me znamenitih stvaréh! Kako hitro sklenejo jednako-misleče duše prijateljstvo, in menda se ne motim, ako mislim, da tudi vrlega mladega patra Hermesa spomin prihaja pogostokrat čez morje in hiti po malem postanku v Ljubljani tje gori v češko domovino. Saj samostansko zidovje ne zapre gorke ljubezni do domovine, o čemer sem se na vzhodu večkrat prepričal, marveč jo oblaži in očisti. Koliko

hvalo sem dolžan temu možu, da sem se mogel neznānec gibati po Aleksandriji! A tudi tebe ne zabim, ti frater Neapolitanec, pravi Izraelec brez zvijače, ki si mi tolikrat z najboljšimi rečmi postregel, in se potem v svojem jeziku šalil, da je bilo kaj smeha. Spoznal sem ga pozneje tudi kot orgljavca in imel nad njim še večje veselje. Vedi Bog, je-li bil kdaj žalosten ta vrli možiček! Kar se mu kje pokaže ali ponudi, vse ima zanj kaj šaljivega.

A skoro bi se zdelo komu, da sem neolikan, češ, ta človek je pridrl tu sem, ne da bi vprašal, sme-li, ali ne. No, ni bilo tako. Gospodarja ali prednika smo prav hitro poiskali in se mu predstavili, a le jaz ga še nisem predstavil svojim čitateljem, hoteč jih poprej zabavati z drugimi rečmi. Da, to vam je mož po duhu in po telesu. Duševne vrline sem spoznaval polagoma, telesne pa so me navdale — dejal bi — takoj s spoštovanjem. Krepka, močna postava, preprosta redovna halja, in po prsih se mu vsipa mogočna brada: to vam je možak, vreden, da ga nariše risar za spomin! Videl sem, da je imel vedno premnogo opravila, zato ga nisem nadlegoval brez potrebe.

In kaj bi pravil še o drugih, s katerimi sem občeval še dosti lahko! Saj sem si bil namazal jezik z laškim oljem, laški jezik je pa po vzhodnih frančiškanskih samostanih skupni, občevalni jezik. Omenjam pa jedinega patra Pavlina, Poljaka po rodu in skrbnega dušnega pastirja naših — Slovencev v Aleksandriji.

Kaj bi tajil, da me žene bolj ko marsikaj drugega povedati ljubim domačinom kar tukaj nekoliko o Slovencih v Aleksandriji po tem, kar sem tam zvedel od frančiškanov, od nekaterih drugih ljudi in kar sem sam naravnost

videl! Naj pridejo rojaki naši poprej na vrsto, kakor druge stvari, ki so mi ostale živo v spominu.

Hvala Bogu, da sem bil prav v samostanu na stanovanju; ko bi bil drugodi, v hôtelu, kako malo bi bil zvedel, ali pa čisto nič ne o aleksandrijskih Slovenceh, ali bolje Slovenkah! Frančiškani pa imajo dušno pastirstvo ali katoliško župnijo za Aleksandrijo, zato jim je tudi najbolj znano, kako je z našimi rojaki na tujih tleh, v tem velikem mestu.

Pravili so, da je Slovencev v Aleksandriji nad 2000, in mi to večkrat zatrdili. Zdi se mi to število precej veliko, a nobenega vzroka nimam, zakaj bi dvomil o trditvi resnicoljubnih in zvedenih mož. Ne smeš misliti, dragi moj, da imajo na vzhodu vse ljudi tako natanko popisane, kakor pri nas, da se tako skrbno zabelečuje občevalni jezik. Ko bi se gojilo tam tako, kakor tukaj, potem bi bilo pač malo Slovencev, zakaj skoro vsi znajo in govoré za silo še druge jezike. V številu teh 2000 je nekoliko družin, ki imajo ali kupčijo, ali pa kako delo, največ pa je žensk, posebej deklet v službah, doma z Goriškega, zaradi česar jim kar vsem kratko pravijo »Goriziane«, Goričanke. Na Goriškem je ta stvar jako znana; le bolj za druge čitatelje omenjam, da gre iz nekaterih goriških krajev, kakor iz Prvačine i. dr., mnogo žensk v Aleksandrijo služiti, ker jih vleče dober zaslužek. Kolikor smem sklepati iz opazovanja, dobivajo tudi precej lahko službe. Nekatere so kuharice, jako mnogo jih je pri otrokih, druge opravljajo druga dela; celó matere gredó za dojilje, kar je neki posebno dobra služba.

Pred dvema letoma se je pri nas precej pisalo o tej stvari. Na jedni strani

so obžalovali, da razjeda ta grozna in nečastna rana, aleksandrinovanje, telo in duha našega slovenskega-goriškega ljudstva, na drugi pa so trdili, da ni tako hudo, niti doma, niti v Aleksandriji. Jaz se v to stvar prav nič ne vtikam, ampak popolnoma po pozvedbah in po poročilih takih govorim, ki imajo tam priliko, opazovati naše rojakinje. In splošna sodba je bila ta, da so »Goričanke« dobre, nekatere prav dobre kristijane, ki živé npravno, pošteno, hodijo redno k božji službi, prejemajo svete zakramente in tudi pripravljene verno umrjó. Ko sem pa le ugovarjal, da morebiti ni tako, da mi le kot rojaku tako pravijo, zatrjeval je zlasti omenjeni p. Pavlin, da je istina, in da govori iz svoje izkušnje. Pritrjevali so tudi drugi, češ, »da so Goričanke res dobre«.

Tem rajši verjamem, čim bolj me veseli ta vrlina naših rojakinj. Umeval sem tudi kmalu, da je tako in zakaj je tako. Slovenci in Slovenke pridejo v veliko tuje mesto s kmetov in imajo v srcu živo vero. Ko vidijo v Aleksandriji razna verstva, zlasti mogočno mohamedanstvo, ne postajajo nemarneješe v veri, ampak celó vneteješe, ker prav ta razlika jih poživlja in vnema. Prav tukaj res ljubijo svojo najdražjo svetinjo, ki so je prinesle iz domovine in jo hranijo zvesto. Čudno je, vendar resnično: prav žive in krepke vere, prav lepega in res verskega vedenja v cerkvi nisem opazil v Jeruzalemu, kjer spominja človeka vsak kamen na začetek krščanstva, ampak v Damasku, sredi razvnetih mohamedancev, ki so davili l. 1860. kristijane in so tudi danes vsak hip pripravljeni planiti na zoprne tujce, kristijanske pse. Tudi v Aleksandriji se mi ni zdelo, da so katoličani versko mlačni; tudi ob navadnih dnevih jih opaziš še precej pri sv. maši,

ne samo preproste ljudi, ampak jako lepó oblečeno gospodo. Zato verjamem tem rajši, da Slovenci tam niso izjema.

Lepa prilika, da vidim nekaj rojakov in rojakinj, ponudila se je takoj prvega popoldné. V bolnišnici je umrla mlada Goričanka, in p. Pavlin nas povabi, da gremo ž njim k pogrebu. Mrlič ne leži v Egiptu dva dni, predno ga pokopljejo, ampak jako hitro ga spravijo izmed živih. Ako umrje zjutraj ali po noči, pokopljejo ga takoj tisti dan. To se godi zaradi vročine, zaradi katere bi truplo hitro razpadalo, pa tudi zaradi navade. Posebno mohamedanci hité s pokopavanjem. V nekaterih urah je človek živ in že v grobu. — Ne samo, da smo bili pri pogrebu, moj tovariš je celó izvrševal obrede pokopavanja, molil molitve in, kar se je dalo, opravil tudi po slovensko. Tu bi bili videli, kako je čudenje preletelo zbrane znanke, ko so zaslišale slovensko besedo, kako krepko so pritegnile in odgovarjale! Seveda, za pravo veselje tu ni bilo prilike; mislim, da je mila slovenska beseda vlila Slovencem v srce ono tiho žalost in bridkost, s katero se spominjamo ljubljene domovine.

Umrlo dekle je imelo še mater tukaj in menda sestro. O, kako je žalovala uboga žena! kako je klicala hčer z raznimi imeni! Mrliča so prinesli iz bolnišnice in postavili na ulici, da se blagoslovi. A tu ni bilo zaprte rakve, ampak le zagrneno je ležalo truplo na pripravljeni nosilnici. Mati se ni dala zadrževati: pririla se je do hčerinega trupla, poljubljala mrzle ustnice in se ni dala odtrgati od mrliča, od hčere. »O, moja hči, o moj otrok« in z drugimi imeni jo je klicala — dokler niso trupla zagrnili, vzdignili in odpeljali na katoliško pokopališče, ki je zunaj mesta na vzhodu. Jednako je bilo tudi tukaj

neizrekljivo milo, ko se je glasila slovenska beseda: »Molimo za rajno...«, kako zadovoljni so se zdeli obrazi domačink in domačinov! In slišal sem pogovor: »Srečna, da je bila tako pokopana! Kako veselo je, da so slovensko molili!« Kmalu nas je obsulo nekaj spremljevalcev in spremljevalk, pogovorili smo se nekaj malega, in sklep naš je bil, da bi moj gospod tovariš utegnil skazati še druge duševne dobrote, ako bi dobil dovoljenje za izpovedovanje. Dobil je je in menda tudi rabil. — Oni blede mrliški obraz, žalujoča mati in lepa vrsta domačih ljudi, ki so spremili mrliča na pokopališče, veselje nad milim domačim govorom — vse to mi ne ide nikdar iz spomina in mi bode vedna priča, koliko moči ima do srca mila domača beseda.

Nad 2000 Slovencev v Aleksandriji, to je skoro zadostno število za — župnijo. Zato me morebiti kdo vpraša: Kdo pa skrbi za-nje v dušnih stvareh, kdo jih uči verskih resnic, kdo jim svetuje v težavnih prilikah, kdo jih tolaži v nesrečah? Imajo-li slovenskega dušnega pastirja? Žal, da ne. Lani je imel to nalogo največ p. Pavlin, in sam je pripovedoval, kako si pomaga. Dasi znajo mnoge Slovenke laščino, vendar jih je tudi nekaj, ki govoré le slovenski. Tu mu pomaga njegov rojstveni poljski jezik in pa slovenska molitvena knjiga, katero rabi zlasti pri bolnikih. Iz nje čita bolniku in se mu trudi dopovedati najpotrebnejše stvari. Pravil je pater, da se mu zdi slovenščina precej podobna poljščini, in da bi jo rad znal. In kar je še več vredno ter me je tudi močno ganilo: zapored in večkrat je omenil on, kakor tudi drugi njegovi sobratje, kako prav, dobro, da, potrebno bi bilo, da bi bil v Aleksandriji stalno slovenski duhovnik.

»Zakaj se vendar ne oglasi noben slovenski frančiškan-mašnik za sveto delo?« povpraševali so, »saj bi ga tako potrebovali! V Aleksandriji je obilo Slovencev, v Kajiri jih je tudi nekoliko, dalje v Port-Sajidu: povsod bi imel opravila.« Kaj sem hotel jaz, kaj je hotel moj tovariš na to reči? Pa ne samo iz ust teh redovnikov sem slišal to željo, ampak še od važnejše osebe. Ko se snidem ob neki priliki malo pred odhodom v Evropo z nadškofovim generalnim vikarjem, govoril je tudi on o tej stvari in jo nujno, prav živahno priporočal. »Naj pride kak Slovenec k tukajšnjim Slovincem, ker jih je mnogo, da bode skrbel zanje! Kaj je neki, da nikogar ni, ki bi hotel priti? Povedite in opominjajte doma, naj pride kdo sem, dela bode imel dovolj!« Obljubil sem, da bodem delal na to, in še le sedaj nekoliko izpolnjujem to obljubo.

Vprašal sem, kaj in kako bi neki slovenski duhovnik deloval? Rekli so, da bi imel lahko vsako nedeljo, ali vsaj po več nedelj slovensko pridigo. V cerkvi sv. Katarine so ob nedeljah govorili v 5–6 jezikih, večkrat za manj poslušalcev, kakor bi bilo Slovencev pri slovenski pridigi. V postu bi bilo koristno imeti nekake duhovne vaje, dosti dela bi bilo v izpovednici, potem tudi v bolnišnici. A kako bi živel? Seveda, ko bi bil redovnik, živel bi v samostanu, kakor drugi; ako bi bil pa svetni duhovnik, imel bi tudi lahko v samostanu hrano in stanovanje, kar bi mu dali in priskrbeli redovniki za njegovo delo. Od lakote bi ne umrl, to je izvestno, če bi tudi ne živel po grofovsko.

Zato pogum, slovenski duhovnik, ki imaš veselje za misijonsko delo! V Aleksandriji bodeš delal za vero katoliško in mili materinski jezik. Ohranil bodeš pri dobrih rojaki in rojakinjah

to, kar so prinesli iz domovine, zlasti deco bodeš obvaroval, da se ne izneveri in ne potuji. Svetoval bi naravnost posebno takemu, ki ima morebiti dolgotrajno bolenje na pljučih: Egipt je jako zdrav za pljuča, ker ima suh zrak; tam pljučnih boleznij skoro ne poznajo. V Aleksandriji je celó poleti zmerna gorkota, ker je ob morju. Zato svetujejo zdravniki imovitim bolnikom, naj prebijejo vsaj zimo v toplem Egiptu.¹⁾

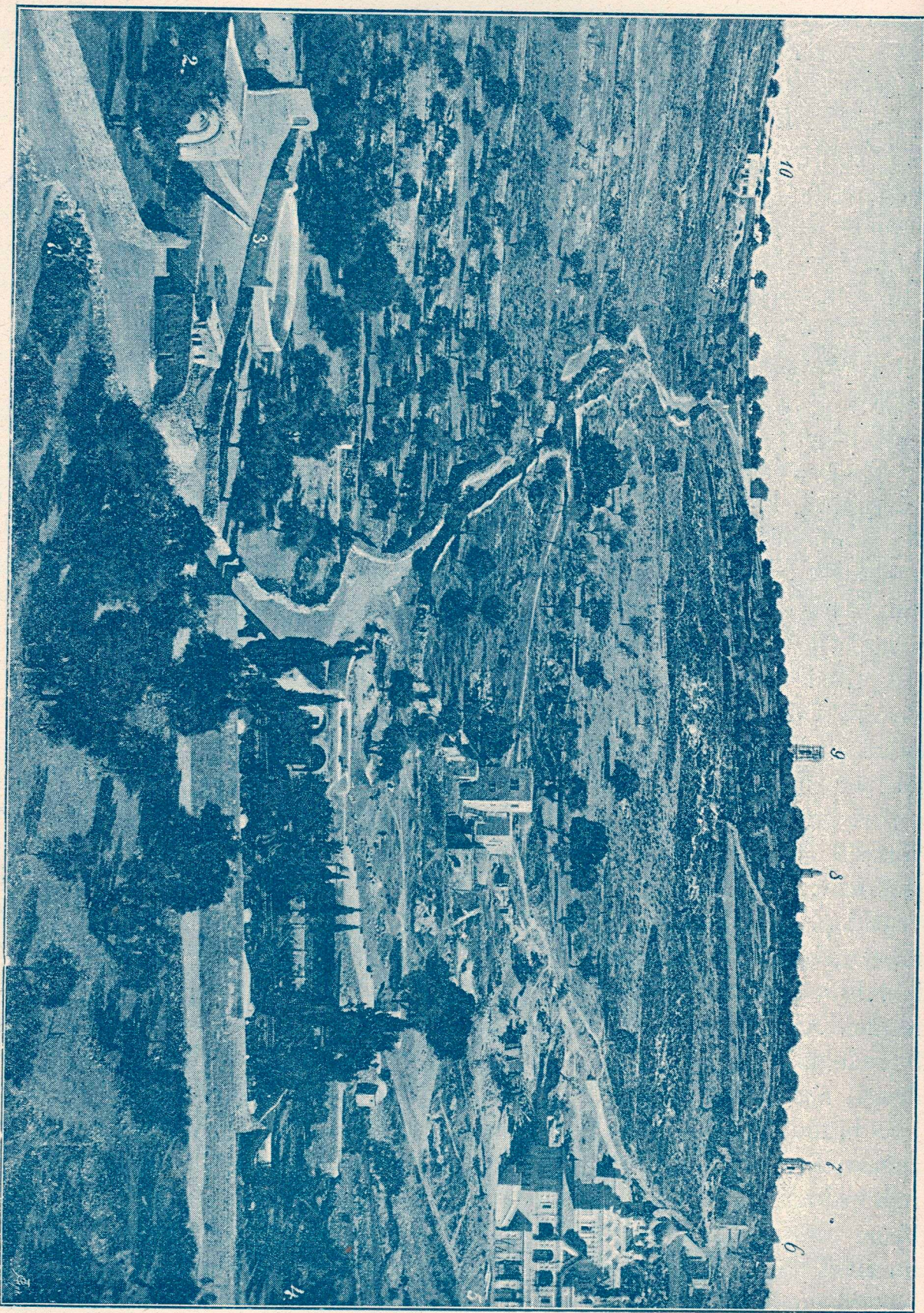
Ker že govorim o Slovencih v Aleksandriji, povem še drugo, kar sem tam o njih zasledil. Ko sva z gosp. tovarišem ogledovala nemško šolo redovnih sester Boromejk, naletim tudi na slovensko deklico. Govorila je dobro slovenščino, vendar se je videlo, da je nekoliko odvajena; tudi se mi je zdelo, kakor bi se je sramovala. Veselje me je prešinilo nad slovenskim otrokom, a otožno mi je bilo pri srcu, da nima slovenskega pouka, in da bode skoro gotovo dete kmalu pozabilo materinsko besedo. Dasi naš jezik v Aleksandriji dobro poznajo, — saj me je sestra učiteljica takoj opozorila na Slovenko — vendar je le nekako nepotreben, katerega treba kmalu namestiti z nemškim ali laškim. Redovne sestre Boromejke so povedale takoj, da je temelj njihovemu pouku — nemščina.

Sreča naju je privédla tudi v slovensko družino Ivana Fernusa, ki je vzrejen v Horjulu in je sedaj že veliko let urar v Aleksandriji. Prav lično stanovanje ima blizu morja, ženo Slovenko iz Ljubljane in krepke, zdrave otroke. Ko je naju nedeljo popoldan vodil po Aleksandriji in spremil v divno Ramlo, povabil

¹⁾ Ako bi kak slovenski duhovnik resnobno mislil na to, obrne naj se kar naravnost z latinskim pismom pod francoskim, laškim ali latinskim naslovom na predstojništvo župnije svete Katarine v Aleksandriji, ali pa tudi na nadškofijstvo aleksandrijsko.

naju je celo za drugi dan na kosilo, | jako ljubo. Družila se je domovina s
kar nama je bilo — ali vsaj meni — | tujino, pokusili smo tudi dolenjsko kap-

Oljska gora. (Po fotografiji, z vpisanimi številkami.)
1. Potok Cedron. 2. Cerkev Marijinega Vnebovzeja. 3. Pot v volino krvavega potu. 4. Vrt Getzemani. 5. Ruska cerkev sv. Marije Magdalene. 6. Postanek apostolske vere. 7. Cerkev Očenaša. 8. Mohamed. minaret. 9. Velikanski ruski stolp. 10. Vrh »Možje Galilejci«.



ljico, spominjali se bele Ljubljane in
lepe Kranjske, ter bili vsi skupaj te
misli, da je i tukaj dobro, a doma naj-

bolje. Svast gostoljubnega gospoda,
Ljubljančanka - Krakovčanka, je pripo-
vedovala o mohamedanski svoji gospôdi

in njeni veri toliko, da sem jo celó malo posvaril, češ, naj nikar ne postane mohamedanka. No, upam, da ne bode. Sinovi so mu popolnoma udo-

mačeni Egipčani in se morajo zlasti jezikov pridno učiti.

V obče bi rekel, da ni napačno, ako gredó Slovenci v tuje kraje, da bi se



Vrt v Aleksandriji.

le ne odtujili veri in rodu. Kdo bi tajil, da je v Aleksandriji za oboje velika nevarnost! Nenravnost tu grozno gospodarji, zato pač mnoga slovenska

cvetka pade — ukončana, zamorjena. Kdo vé, kakšne žalostne dogodbe doživé naši ljudje tam na tujih tleh!

(Dalje.)



Naš jezik in naša književnost.

(Piše **Fr. S. Lekše.**)



er sem imenoval ime znane-
nega Francoza, začnjam
tudi kar s Francozi. Ti
namreč pripovedujejo o ne-
kem rojaku, da je hvalil
Boga vsako jutro zato, ker je bil rojen
na Francoskem in mu je bila franco-
ščina materin jezik. Izvrstni angleški
pisatelj Addison je bil hvaležen celo
življenje nebesom, da je Anglež. An-
gleški jezik je namreč jako krepek in
vendar mil. Vsi Nemci se strinjajo s
svojim velikanom Goethe-jem, ki govori
o svoji »ljubi nemščini«. Lahi pritrju-
jejo svojemu pesniku Ugonu Foscolu,
kadar graja svoje rojake, ker kvarijo
»il toscano parlar celeste — toskansko
nebeško govorico«. Rusi se ogrevajo
in navdušujejo z besedami svojega ve-
likega sinú, celemu svetu znanega Ivana
Turgenjeva, kateri piše v svojih »Pe-
smih v prozi«, da mu je v žalostnih
dneh njegove domovine bila jedina to-
lažba — njegov ruski jezik. »Zakaj ne-
mogoče je«, pravi, »da ne bi bil takov
silen jezik namenjen velikemu narodu.«
In Lah Varchi celó naravnost pravi,
da je neuk in neizobražen vsakdo, ka-
teri ne zna dobro svojega materinskega
jezika, če bi govoril in znal tudi druge
tuje jezike, celó latinščino in grščino.¹⁾

Vse to priča, kako zeló je bila in je
še naprednim narodom na srcu ljubezen
in znanje, lepota in čistota materinskega
jezika. Pri nas pa sem prepričan, kadar
bi vstal kak slovenski Juvenal, zakrožil
bi jo gotovo, kakor jo je rečeni rimski
pesnik Rimljanom:

¹⁾ Varchi, Dialogo 8, pag. 181. ... »Eppur è
così; se hanno lettere, eglino non hanno di
quelle che noi favelliamo. Anche molti preti,
e scrivani negli uffizi hanno lettere e niente
meno nella lingua propria sono barbari e con-
sequentemente idioti.«

»Da se naučiš kakega tujega jezika,
treba je mnogo časa, da pa preučiš
svoj materinski jezik, prekratko je tvoje
življenje.«

Voltaire.

... omnia graece,
Quum sit turpe magis nostris nescire latine.¹⁾

Tu je treba samo »po grško« in
»latinsko« zameniti z izrazi »po nem-
ško« in »slovensko«. Tu pa ne govorim
najprej o vsakdanji govorici, v kateri
mešajo nekateri Slovenci brez vzroka
in prav grdo slovenščino in nemščino,
ampak govorim splošno, posebej še o
našem pisnem jeziku. Narodi se izobra-
žujejo zlasti s slovstvom, s književnostjo.
Velikim narodom je to lahko, ker imajo
vse šole v svojem jeziku. Nam pa se
v tujem duhu in večinoma v tujem
jeziku podaje višja omika. Kdo bi se
čudil, da se nas marsikaj tujega prime!
In prav zato je treba brusiti in likati.
Kar se našega jezika tiče, obetal se
nam je tak »brus« — saj so ga tudi
Čehi rabili — toda pri nas le preradi
obetamo, pa ne izpolnimo. Zato se mo-
ramo zadovoljiti s tem, kar imamo.
Saj smo že navajeni na — drobtinice.
Marsikatero jezikoslovno drobtinico so
nam podali slovenski listi, za katerimi
tudi »Dom in Svet« ni zaostajal. Samó
da se premalo pazi na te — kakor
nekateri pravijo — malenkosti. Želja
urednikova je, da bi list povzdignil in
dovršil tudi v jeziku. In zato je želel,
da bi se kaka knjiga gledé na jezik pre-
sodila in ocenila, da se pokažejo jezične
vrline, pa tudi hibe, in da se spozna,
kaj bi se lahko pravilneje in lepše po
slovensko povedalo. Sodi naj potem
vsakdo, kakor mu drago. »Bode pa že
zabavljaj jeziku naših knjig in časnikov!«
Nikakor ne. Saj ne ocenjujemo zaradi
graje, ampak zaradi nauka. Ker ima
pa vsako delo svojega delavca, kateri
je za delo odgovoren, naj ne zameri

¹⁾ T. j.: Vse po grško, in vendar je za naše
ljudi bolj sramotno, ne znati latinščine. Juvenal,
satyra 6.

noben pisatelj — duševni delavec, čega zadene kdaj kaka trščica, kaka iver, kadar mu kdo teše njegovo ne še popolnoma dovršeno delo. Saj je skoro nemogoče hvaliti ali karati delo in nič ne omeniti, celó nič se dotakniti delavca. Zato menimo, nihče ne more in ne sme zameriti, ako si ogledamo in presodimo njegov spis po jeziku. Zabavljati ne namerjamo in tudi doslej nismo tega storili. Zato nas ni nihče najel. Zato »ne podtikajte mi«, da govorim z znanim slovenskim pisateljem »nikakor nedokazanih napak in hib... Stalno in sveto načelo mi je bilo od nekdanj: svojih slabostij in napak ne podtikaj drugim — brez dokazov! Mirni in nepristranski čitatelj... mi bode, upam, rad priznal, da sem se tudi... neprestano držal poudarjenega načela. Če jaz ne poznam in ne vem kake reči in kdo na svetu bi vse poznal! iz tega še ne sledi, da je tudi noben drugi ne more poznati in vedeti... Jako napáčno je pa misliti, da le naši učeni in neučeni profesorji vse vedó...«¹⁾ Zabavljali in karali so pri nas že dovolj možje, znani v slovenski književnosti. Kakor je svoje dni oponosil naš »moniteur«²⁾ našim prednikom, da le »grammatiko godejo in germanizme grajajo«, oponašajo tudi nekateri možje vsem za pravilni čisti jezik vnetim Slovencem. Ali zakaj? Ker je treba učiti in truditi se. Pri nas je pa še vedno dosti tega, o čemer je peval Koseski — »mnogo je križema rok«. Zato Slovenci: »Ganite jih, otrebite mah domovine do jedra!« Ta mah bi imenoval nejedinstvo v slovenski pisavi in izreki.³⁾ »Najstrupovitejša rana je ta, ker mi vedno ter

vedno le sami besede pogrešno pleteničimo, ne da bi hodili po nje ali v svojo starino ali k drugim Slovanom, kjer nemamo svojih. To je, da nam se je zavrlo toliko po nemščini spakudranih slovanskemu svojstvu do konca protivnih besed.«¹⁾ Zato pa: »Jezik očistite peg« — »Le marno pogledjte na polje slovenskega djanja. Mnogo ledine še je.«

Gojiti materinščino in jo čistiti po svojih močeh, to je dolžnost vsakega domoljuba, ki se šteje med izobražence. In to lahko dela od najbolj zakotne slovenske šole do najvišje v mestu. Treba je, da pogledamo Slovenci v tuje kakor sorodne nam narode in se od njih učimo čistiti in lepšati jezik. Ne smemo biti »naša slovenščina le za vabo«, ali, »naj odraste kaker pastarica za kozami, kaker vboga dekla z motiko v roki ali s pominkom na glavi brez nauka, brez višje plemenite odgoje.«²⁾

Kako naj začnemo? Prave kritične slovnice nam je najprej treba, slovnice, katera bodi vsem ravnalo. In kakor sem slišal, je že v delu pri naših znanih učnjakih slovenskih. To je prav! Francoz, ki si je vzgojil kralja med jeziki, pravi: »La grammaire est la clef des sciences — slovnica je ključ do vednostij«. Pri nas pa »za vsakim oglom vstaje nov slovničar, ki dela novo zmešnjavo. Mari ni nobenega pravega slovničarja, da bi take psevdoslovničarje po prstih krenil?«³⁾ Kadar bode dobra slovnica slovenska izšla, konec bo raznim zmotnjam. Dotlej pa treba, da opozarjamo drug drugega na nedostatke. Če tako delajo veliki narodi, Angleži⁴⁾, Francozi, Nemci, zakaj pa bi mi ne? (Dalje.)

¹⁾ Časnikarstvo in naši časaiki. V Ljubljani 1884, str. 274.

²⁾ »Novice« 1858.

³⁾ Primeri »Ljubljanski Zvon 1890«: razprave dr. Sketa in Lendovška, in pa »Programm des k. k. Staats-Gymnas. in Cilli 1891.« die Sprache in Kastelec, Bratovske Bvqvice S. Roshenkranza od prof. M. Zavatlala. Da omenim samo nekaj o izgovoru l-a o čem je pisal »Dom in Svet« I., piše in navaja rečeno razpravo: »Das l im part. praet. II. als mittleres l auszusprechen... ist ebenso unnatürlich und unschön als unrichtig und unslavisch p. 15...«

¹⁾ Nauk slov. županom. Fr. Levstik. Vvod.

²⁾ »Cvetje« V. 7.

³⁾ »Slovenec« 1887, št. 77.

⁴⁾ »Angleška vlada je pozvala svoje zastopnike v tujih deželah, naj rabijo boljšo in čistejšo pisavo v uradnih poročilih in naj se skrbno ogibajo tujih izrazov. V tem prizadevanju za lepoto jezika podpirajo vlado najvišji veljaki katoliške cerkve na Angleškem, kakor kardinal Manning, ki jako redko rabi v svojih mnogih spisih romanske (tuje) izraze, pa opozarja, da je angleški jezik s francoskimi besedami malo pridobil.« (Kathol. Lehrerz., Münster, 1890.)



Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»**Jezičnik.**« Knjiga Slovenska v XIX. veku. E. Spisal J. Marn. XXIX. leto. V Ljubljani. Natisnila in založila R. Miličeva tiskarna. 1891. Lex. 8°. Str. 65. Dobiva se nekaj izvodov v »Katoliški Bukvarni« po 60 kr., po pošti po 65 kr. — Kot predlanski, družijo se tudi ta, lanski »Jezičnik« z letniki 1885–1887, v katerih se opisujejo književniki slovenski v XIX. veku. »Letošnji Jezičnik«, pravi g. pisatelj, »se poklanja narodnim učiteljem slovenskim; tudi prvi in zadnji med njegovimi knjižniki sta bila neki čas učitelja in sta nam po svojih čvrstih spisih v prozi in poeziji še sedaj. Srednji štirje so v učiteljstvu dokaj svitile zvezde, ki mlajšim tovarišem kažejo pravega rodoljubja pot ter jih vabijo, naj le-ti marljivo spopolnjujejo, kar so oni samotež, v slovenščini malo da ne samouki, pričeli v Knjigi Slovenski.«

Opisana šestorica, ki vsa še živi, je:

1. Ivan Navratil, ravnateljski predstojnik ter sodni tolmač za slovenski in srbohrvaški jezik pri najvišjem sodišču na Dunaju. Bil je svoj čas navdušen »Ilirec« in že leta 1850. pospeševalec narodnega uradovanja. Kot urednik »Vedežev« (1848–1850), ki je bil tedanji šolski mladini silno priljubljen, pridobil si je za mladi slovenski naraščaj velikih zaslug. Navratil je zelo obsežen pisatelj, posebno slavo pa si je pridobil kot nabiralec in razlagalec narodnega blaga in kot jezikoslovec.

2. Andrej Praprotnik, vpokojeni voditelj I. mestne deške šole v Ljubljani, poslavljen z zlatim križem s krono za zasluge, z najvišjim priznanjem in naslovom ravnateljskim, odbornik in ključar »Matice Slovenske«. Praprotnik je vzgleden učitelj »stare šole« in posebno ljubezniv prijatelj mladini, kateri je napisal kopico člankov in člančičev, pa tudi več šolskih knjig. Poskušal se je dokaj srečno tudi v nabožnem in posvetnem pesništvu. Mnogim njegovim pesmicam so umni skladatelji zložili prijetne napeve, in nekatere so se v narodu popolnoma udomačile — postale narodne, n. pr.: »Ko v jasnem pasu primiglja«, »Tebe, Marija, želim poslaviti«, »V dolin'ci prijetni je ljubi moj dom«, »Beseda sladka, domovina« itd. — Ne precenljivih zaslug pa si je pridobil z »Učiteljskim Tovarišem«, čegar ustanovitelj se mora imenovati. Bil mu je tudi moder urednik od l. 1861. do 1872., pa zopet od 1882. do 1889. Praprotnik je vodil »Tovariša« vsigdar v pravem krščanskem duhu, tudi pod novimi šolskimi postavami. Zato je moral zlasti v dōbi od leta 1868. do 1872. prestatiti s »Tovarišem« vred marsikaj grenkega. Ko pa so bili napadi presrditi, umaknil se jim je miroljubni Praprotnik, izročivši uredništvo »Tovariševu« kremenitejšemu in pogumnejšemu

3. Mateju Močniku, vrlemu, jednako značajnemu tovarišu, ki živi sedaj že tudi v zaslu-

ženem, vedno blagotvornem pokoju. Močnik ni nikdar obračal plašča po vetru; katoličan v srcu kazal se je katoličana tudi v vseh spisih in posebej v »Učiteljskem Tovarišu«, kateremu je bil urednik od l. 1873. do 1881. Naj pokažem za dokaz samo par stavkov iz vabila na novo naročevanje »Tovariša« (1874, str. 362.): »Vera nam bo zmirom zvezda, katera kaže pot v življenji, in katera nam bode svetila tudi unkraj groba. Vera tudi pri podučevanju in odgojevanji nič ne pokazi, nič ne pokvari, marveč blaži in boljša vse dejanje učiteljevo.« »Jezičnik« pravi o tej dōbi »Tovariševi«: »Kar je srednji vek v zgodovini — jako grajan, a tudi jako hvaljen, to je primeroma — se vé — Močnikov »Učiteljski Tovariš« l. 1873.—1881. med dosedanji letniki. Nova in najnovejša dōba se gledé vede in umetnije rada povrača nazaj v srednji vek; tako bode i bodoči učiteljski naraščaj kedaj s pridoma prebiral opisani šolski list.« (Str. 35.)

4. Ne majhne pomembe za razvoj slovenskega šolskega slovstva in za razvitek socialnih razmer ne le ožjih rojakov svojih, ampak tudi drugih Slovencev, je Josip Levičnik, učitelj, župan, organist itd. v Zeleznikih, odlikovan s srebrnim zaslužnim križcem s krono. »Jezičnik« našteva celo vrsto večjih in manjših Levičnikovih spisov in dopisov, raztresenih skoro po vseh slovenskih časnikih. Čudimo se marljivosti nabiralčevi, ki je znesel skupaj polno drobnega, več ali manj vrednega slovstvenega blaga, kakor nanosi mravlja vsakovrstne drobnjave na mravljišče — lepo okroglo kopico.

5. Ivan Tomšić, c. kr. učitelj na ljubljanski vadbici, okrajni šolski nadzornik, odbornik »Matici Slovenski« in drugim narodnim društvom, poslavljen z zlatim križem za zasluge, kaže se v slovstvenih svojih delih velikega prijatelja slovenski mladini. Dopisovati je jel že v 15. letu starosti raznim slovenskim listom. Leta 1871. pa je zasnoval »Vrtec«, list za slovensko mladino, s katerim je izvrstno nadomestil nekdanjega Navratilovega »Vedeža«. Razven »Vrtca« spisuje Ivan Tomšić¹⁾ vsako leto tudi »Bibliografijo slovensko« v Letopisih Matice Slovenske (1876.—1891.).

6. France Cegnar, telegrafski nadkontrolor, živeč v pokoju v Trstu, slovi kot pesnik, kritik in jezikoslovec. Pesnika diči zdravi krščanski duh in uglajena domača beseda. Značaj kritika razodeva njegova pušica z nadpisom »Kritikar«:

Kert je, naravnost povem, ki s kritiko rije po slovstvu;

Červe preganja tedaj, slovstveni travnik gnoji.

Jezikoslovcu so svojedōbno očitali preveliko »naprednjaštvo«. — Posebno slavo pa si je Cegnar pridobil kot prelagalec Schillerjevih dramatičnih

¹⁾ Zakaj Tomšić in ne Tomšič?

Uredn.

iger: Marije Stuartove, Viljema Tella in Wallensteinovega ostroga. Krasne so iskrice, katere je »Jezičnik« povzel iz »Ostroga« na str. 64, n. pr.:

Da, ima domovino Avstrijan,
I ljubi jo, i vé, zakaj jo ljubi.

Taka je v pregledu vsebine lanskega »Jezičnika«, znamenita za vsakega slovenskega šolnika in sploh za vsakoga, ki se briga za kulturni razvitek Slovencev. Srečni časi, vskliknil sem prečitavši »Jezičnik«, v katerih je vladalo med slovenskimi učitelji tako navdušenje, taka ubranost duhov in src, kakoršno opazujemo v opisani šestorici!

Kot v vseh Marnovih delih, opazuje se tudi v tem »Jezičniku« nepresegljiva natančnost. (Prim. poročilo o Navratilovem »prvem potovanju na Dunaj« [Str. 7] in predgovor). Prav tako je občno priznana njegova objektivnost. Pisatelji sami se nam kažejo v »Jezičniku« z lastnimi deli, z lastnimi besedami; sami javno spoznavajo, kakšen jim je duh, kakšno srce. In kako se »Jezičnik« veseli, če more, objektivno sodeč, pisatelja zmerno pohvaliti, dostojno poslaviti! »Duh«, piše g. kanonik v predgovoru, »ki dije iz (opisanih slovstvenikov) pisanj, je hvale in posnemanja vreden. Prav to me je nagibalo, da sem jih radosten opisoval« itd.

Dr. Jos. Lésar.

Knjige „družbe sv. Mohorja“ za leto 1891.

(Dalje.)

4. »**Gospod, teci mi pomagat!**« Molitvene bukve. Bolnikom spisal Jak. Peregrin Pavlič, knez in škof krški. Za Slovence priredil in z navadnimi molitvami pomnožil duhovnik krške škofije. Izdala in založila »Družba sv. Mohorja« v Celovcu. 1891. Str. 332. — Ta knjiga je namenjena v prvi vrsti bolnikom in je temu namenu primerno prav dobro sestavljena. Razdeljena je v štiri dele. 1. del ima pripravo za sv. zakramente umirajočih (str. 9 do 58), 2. del ima »pripravo na krščansko trpljenje in srečno smrt« (str. 59—142), 3. del ima »različne opomine za bolnika, kedar se mu bliža smrtna ura« (str. 143—228), 4. del ima »dodatek navadnih molitev s posebnim ozirom na srečno smrt« (228—332). V teh bukvah imamo bogato zbirko molitev, premišljevanj in vzdihljejev za vsakovrstno rabo pri bolnikih. Posamezne molitve so lepe, jedrnate in primerne. Posnete so večkrat iz cerkvenih obrednikov, mnoge tudi obdarovane z odpustki. Vse kaže, da je knjigo sestavil mož, ki je imel srce čuteče za bolnike. Imamo že Slovenci prav dobre knjige v ta namen, kakor je Zupančičeva »Dušna pomoč za bolnike«, vendar ima vsaka svoje prednosti in druga drugo izpopolnjuje, obe dve skupaj zadoščata pač vsem zahtevam.

Jezik v knjigi je lep, čist, brez sitnih lokalizmov. Zlog je naraven, resen, ne presuhoparen. Pisava je pravilna, le malo se loči od naše pisave (v listu). Omenimo le: zamrl (str. 5), pomagovati (8), priskrbi (13), vsprejemanje (21) mojega, tvojega (23), ne bi bil se ti (25), otročje,

otroško (54), pokornost (67), tja (71), podjan (76), dan (dar) itd. Pristavil bi še jedno željo, katera je jako splošna, in ta je, da bi se take molitve, katere moli ves narod slovenski, tiskale v vseh knjigah jednako. Sicer se prigodi, da Kranjec pride na Štajersko itd., pa ne zna navadnih molitev, ker imajo tam drugače oblike in obrazce.

Nadejam se, da bode ta knjiga mnogim bolnim Slovincem lajšala bridkost v bolezni in jim gladila pot proti nebesom, svetovati pa je vsakateremu, naj si jo dobro ogleda že v zdravju, da mu ne bode pretuja v bolezni. Dr. J. J.

Knjige „Matice Slovenske“ za leto 1891.

3. »**Pegam in Lambergar.**« Povest. Spisal dr. Fr. D. Založila »Matica Slovenska«. Tiskala Blasnikova Tiskarna. 1891. Str. 187. Cena 60 kr. — Ko sem se pred nekaj leti pogovarjal z znanim slovenskim slovstvenikom o naših pripovednih pisateljih, rekel mi je, da menda jedini gosp. Dr. Fr. D. dobro »preštudira« svoje spise, predno jih pošlje med svet, drugi pa večinoma skoraj kar mokre dadó v tiskarno. Da je ta izredna pohvala čisto zaslužena, potrdil je gospod Dr. Fr. D. zopet s to povestjo, izdano kot 6. zvezek »zabavne knjižnice«. Povest je natančno premišljena, dogodki vsi dobro osnovani, pogovori so nekateri kar modroslovno bistroumni, značaji res značilni, in prepletena je s tako vzvišeno plemenitimi pa kratkimi izreki, da človek, beroč jih, kar postaja pri njih. Vršil se sicer v 15. veku, toda koliko dušeslovnih potez se nahaja isto tako še sedaj ob koncu 19. veka med človeštvom! Vsaka oseba v povesti je dovolj označena, vsaka ima določno nalogo, naj si že ogledujemo zvestega in hrabrega Lambergarja ali premetenega in bojovitega Vitovca, naglega Gregorja ali orjaškega pa vinskega Ostrovrharja, naj si že opazujemo razne značaje gornjegrajskih menihov ali obeh celjskih svetovalcev ali pa sebičnega krčmarja Tomaža, naj že poslušamo spletkarsko in prekanjeno knjeginjo ali blago Heleno, naj nam že stopi pred oči skrbna in domišljava teta Mina ali pa obe zaljubljenki Anica in Tajda. Tudi cesar Friderik IV. (III.), grof Žiga Lamberg (poznejši prvi škof ljubljanski), kranjski in štajerski prebivalci se določno kažejo po svojih lastnostih.

Naslov povesti bode pa le tisti prav umel, kdor bode pazno čital dotičnih par vrstic na str. 102 in 112. Krasna je bila misel, z zgodovinsko povestjo raztolmačiti »Pegama in Lambergarja« v narodni pesmi. Pegam = Pehajm = Čeh = husit Vitovec, ki se je hotel proti cesarju zavezati tudi s češkim kraljem Ladislavom Posmrtnikom. Čitatelj, prišedši do teh vrstic, želi o Vitovčevi preteklosti zvedeti še kaj več, in žal, da ne more zvedeti.

Zanimivo je vpleten vmes početek škofije ljubljanske. Mično pripovedovanje je osoljeno z jako zabavnimi latinskimi reki, podprto s prav vmesnimi primerami in ozaljšano z nekaterimi pesniškimi kriticami.

Gledé na jezik bi opomnil le to, da »baliževje« (str. 22) in »pilek« (str. 142) sta večini

neznana, da pisatelj rabi »sodišče« in vojni »sod«, in da so jedenkrat tudi »nekaterniki« bili pokregani. A to so neznatne malenkosti. Da bi se pač veleccenjeni gospod pisatelj še večkrat oglasil s podobnimi spisi!

¶ Ker je knjiga zares dragocen plod slovenskega slovstva in pisana v dobrem duhu, želeti bi pač bilo, da bi »Matica Slovenska« izdajala take spise broširane, kakor izdaje družba sv. Mohorja nekatere svoje knjige mehko vezane.

T. B.

»**Popotnikov koledar za slovenske učitelje. 1892**« s popolnim imenikom šolskih oblastnij, učiteljišč, ljudskih šol in učiteljskega osebja po Južno-Štirnem, Kranjskem, Primorskem in slovenskem delu Koroškega po stanji v začetku šolskega leta 1891/2. VI. leto. Izdal in uredil Mihael J. Nerat, nadučitelj in urednik »Popotnikov« v Mariboru. Celje. Tiskal in založil Dragotin Hribar. Cena 1 gld. 20 kr. — »Evo Vam, dragi tovariši in mile tovaršice VI. letnik »Popotnikovega koledarja za slovenske učitelje«. Po vsebini in nje razvrstitvi najdete ga bistveno enakega njegovim prednikom; z ozirom na 300letnico pedagoga velikana J. A. Komenskega poskusili pa smo mu vtisniti nekoliko slavnosten značaj, kateri upamo, bode tudi Vam ugajal. — Da novi letnik »Popotnikovega koledarja« ni še izšel popolnoma brez nedostatkov, ne moremo in nečemo tajiti. Vkljub vsemu naporu in že nadležnemu moledovanju pač nismo mogli od nekaternikov dobiti potrebnih podatkov oziroma popravkov.« Te besede iz »Predgovora« urednikovega razjasnjujejo najbolj namene in težave koledarjeve, kateri se letos predstavlja v nekako slavnostni obliki in ima tudi sliko Komenskega. Kateri in kakšni so oni nedostatki, nismo mogli razvideti, a to vem, da je koledar učiteljem dragocen dar, za katerega morajo biti izdajatelju in uredniku iz srca hvaležni. Kar se drugodi po uradni poti in z mnogimi pomočki stori, to oskrbuje gospod urednik sam. Zato bi ga morali tem rajše podpirati vsi učitelji.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Knjige »društva sv. Jeronima« za leto 1891.

(Piše —è.)

(Dalje.)

2. »**Naši svakdašnji griesi.**« Za hrvaški puk napisal Ivan Filakovac, učitelj garčinski. 8°. Str. 130. — Take knjižice smo potrebovali, kot lačni kruha. Koliko lepih nauk, koliko svarilnih opominov! Premalo je vere med ljudmi, kolnejo in psujejo, mlajši ne spoštuje starejšega, otroci ne starišev, ubijajo se in prešestvujejo, kradejo in krivo prisegajo, popivajo in zapravljajo in kdo vé, kaj še drugega! Otroci se slabo vzgajajo, slabih društev vse mrgoli, gospodarstvo se zanemarija, a hiša zadolžuje. Ta knjižica bodi nekak pripomoček proti tem našim ranam. Nepristrano, istinito šiba razne napake naroda, a poleg tega uči dobro in očetovsko. Pisana je jako umevno, jezik je čist, jednat, a posebno

nas veseli, da je njen pisatelj naroden učitelj. Skoro iznenadil nas je, da je zbral toliko primernih rekov iz sv. pisma, cerkvenih očetov in drugih znamenitih mož. To kaže izredno marljivost in močno versko prepričanje.

Tretja knjižica slove: »**Pripoviesti iz hrvaške poviesti.**« Napisal Vjekoslav Klaić. 8°. Str. 160. Cena 30 kr. — Znani pisatelj Vj. Klaić ni nov sotrudnik društva sv. Jeronima. Dobro se še spominjamo njegovega »opisa zemalja, v kojih obitavaju Hrvati« (3 zvezki), a tudi ta knjižica je že tretji zvezek »Pripoviestij«. Podaje nam tu dober zgodovinar razne odlomke iz domače hrvaške zgodovine. Vsebinska tega tretjega zvezka je posebej zanimiva hrvaškemu čitateljstvu, ker se v njem opisujejo jako važni dogodki, kateri so ostali še v ustnem pripovedovanju med narodom. Tako se precej v početku pripoveduje o Turkih, teh krvnih sovražnikih naroda hrvaškega, padcu ponosne Bosne, boju na Krbavskem polju in bitki pri Mohaču (1526). Tu navajamo narodu tako milega junaka Sibirjanina Janka, kateremu je zložil narod poleg Kraljevića Marka največ pesmij, tu se opisujejo junaštva Frankopanov, Berislavića in Karlovića. S kakim ponosom bode prebiral Hrvat slavno zgodovino junaških pradedov!

Četrta knjiga je zopet delo narodnega učitelja, imenuje se: »**Opis naše zemlje ili crte iz obćega zemljopisa.**« Sastavio Lovro Matagić, rav. učitelj u Gorah. 8°. str. 132. Cena 30 kr. — Opiraje se na neka večja dela, podal je pisatelj narodu malo, ali prav porabno in poučno knjižico o zemljepisu. Kaže mu nebeška telesa, opisuje zemljo in njeno vrtenje, potem mu še pojasnjuje razne prirodne pojave (vulkane, potrese, zrak, podnebje, vetrove, lednike, morje itd.). Naposled govori še nekoliko o živalih, o človeku in njegovih plemenih. Knjižico krasi 12 vmestnih slik, jezik in pisava sta lahko umevna in prikupljiva.

Pri kraju smo! Ne moremo, da bi društvu ne čestitali zaradi lepih in primernih knjižic. Sveta mu je naloga, prekornostno delovanje! Želeli bi pač, da se društvo še mnogo in mnogo bolj ukorenini v narodu — saj je narodu namenjeno. A narod tudi ni sam kriv, da ni društvo še bolj razširjeno. V nekaterih krajih je presiromašen, da bi mogel društvo podpirati, v drugih mu je pa društvo premalo znano. Duhovniki in učitelji, vi vodniki in vzgojitelji narodovi, delajte, da narod društvo spozna, saj ne boste zaman. Koliko vam bode uspešneje delovanje, če vas bodo podpirale društvene knjige!

ČEŠKO SLOVSTVO.

»Český lid«.

Ni dolgo od tega, kar se je počel naobraženi svet živahneje zanimati za preprosti narod, za njegove pesmi in pripovedke, pregovore in prazne vere, za narodne napeve, za nošo, ornamentiko, pa tudi za izkopine. Prišli smo skoro prepozno: napredujoča omika, katera se je napotila tudi

med prosti narod, izbrisala je že marsikateri narodni stvari prvotni značaj, in tako nekako le pobiramo; vendar so tudi ti pobirki zanimivi in dragoceni. Slavni učenjaki vseh narodov jih raziskujejo, in mnogo časopisov jih zbira. Lanska češka razstava je porodila marsikatero lepo in koristno misel, dala pa je Čehom tudi nov zbornik za preučevanje češkega naroda na Češkem, Moravskem in v Šleziji; ta zbornik se zove »Český lid«. Izdaje ga knjigarna F. Šimáčka, urejujeta pa ga s pomočjo mnogih pisateljev in učenjakov znana preiskovalca starin in narodnih stvari dr. Čeněk Zíbrt in pa dr. Lubor Niederle. Izšla sta tega zbornika v veliki osmerki (str. 220) dva zvezka, vseh izide na leto šest in bodo veljali 4 gld. Nisem mogel, da ne opozorim Slovence — čakal sem precej dolgo, da se oglasi kdo drugi — na ta znameniti zbornik. »Český lid« se bode bavil, kakor pravi naslov, z vsem, kar se tiče preprostega češkega naroda. Donašal bode razne antropološke razprave, podatke iz češkega bajeslovja, njegove pravne nazore, običaje, pripovedke, pesmi, prazne vere, pregovore; govoril bode o narodni godbi, plesu, noši, umetelnosti itd. Izšla dva zvezka sta nam najboljše spričevalo, kako hoče izpolnjevati »Český lid« svojo nalogo. Izmed drugih spisov opozarjam le na koreniti članek pisateljice Renate Tyršové: »České lidové vyšívání na zemské jubilejní výstavě« (narodne všitke pojasnjujejo lepe slike), potem na »Pověry a zvyky lidu moravského při hospodářství«, katere priobčuje znani narodni preiskovalec prof. Fr. Bartoš. J. Koula opisuje v spisu »O kroji lidu slovenského« slovaško narodno nošo, katero nam predstavljajo mnoge lepe slike, O. Hostinský preiskuje narodno pesem, Jos. Košťál priobčuje, kar pripovedujejo Čehi o povodnem možu (vodník, molek, hastrman), a Ana Kellnerova pripoveduje ljubeznivo v preprostem narodnem govoru običaje okoli Domažlic. Kogar zanimajo izkopine, čitaj: »Hroby se skrčenými kostrami v Čechách« od dr. J. Matiegka in pa podatke o arheoloških najdbah. Posebno zanimiv je pa »Český lid« zaradi tega, ker nam podaja natančen popis in pregled časopisov in najnovejših del vseh evropskih narodov, kateri se bavijo z istimi predmeti. Ne samo Čehi, vsi učenjaki so navdušeno pozdravili ta koristni zbornik.

J.—ě.

»**Moderní humanita**« dle různých докладů napsal Vilém Sladomel. 8°. Str. 71. Brno 1890. Nakl. knihtisk. benediktinů rajhr. Cena 50 kr. — Majhna je sicer ta knjižica, toda zlata vredna. Na jasen način se nam v njej opisuje,

kako pada človeška družba, odvrnivša se od Boga in cerkve, v največjo bedo, telesno in duševno, zgrešava svoj namen in zahaja v novo poganstvo. Spis se deli v štiri dele. Prvi, od str. 1—35, podaja nam zgodovinski razvoj modernega humanizma od dōbe Henrika VIII. na Angleškem, od koder je prišel v Belgijo, od tod na Francosko, Nemško in drugam. — Drugi del (str. 36—43) ima naslov »Věrouka humanity«. Pisec kaže, kako zametava prostozidarstvo glavne resnice katoliške vere, kakor: osebnega Boga, sv. Trojico, odkupljenje po Kristusu, neumrjournost duše itd. — Tretji del je »Nравouka hum«. (str. 44—60). Ali je možno govoriti o nravnosti ondi, kjer ni vere v Boga in večno življenje? — Četrty del »Pospolity život« (str. 60—71) razlaga razmerje med prostozidarstvom in človeškim društvom. — Spis kaže veliko in temeljito poznavanje tega predmeta, s katerim se je pisatelj tudi res bavil in že pisal o njem (n. pr. Svobodné zednářství... v Praze 1890).

Št. Z—c.

POLJSKO SLOVSTVO.

»**Celowość w naturze.**« (Smotrenost v prirodi). Studium przyrodniczo-filozoficzne; napisal Ks. Maryan Morawski T. J. prof. uniw. Jagel. Wydanie drugie przerobione. Kraków. 1891. — To je druga poljudno pisana modroslovna knjiga veleučenega profesorja Morawskega. Jako važna je tvarina, katero obdeluje, ker nudi nam dokaz iz pameti, da je Bog v istini. Primerno namenu poljudnemu ne nahajamo tu dolgih, težkih in natančnih šolskih dokazov in silogizmov, a to nam obilo nadomešča s krasnimi slikami in obrazy. Razdeljena je snov po 9 razdelkih z uvodom in dodatkom.

Najprej nam pové, kaj je »celowość-smotrenost«, da je namreč primerna uravnava sredstev do smotra. Na to nam kaže v prirodi tako primerno uravnava v jako živih obrazih. Ta prirodni ustroj pa ni slučajen, ampak izvira iz jasnega namena, kar prelepo dokazuje nasproti materijalistom. Jednako zaman se trudi evolucijonizem podreti smotrenost prirode. Potem pa vpraša, kje je razum, ki je določil smoter in izbral sredstva, in odgovarja, da je nad svetom. Ta nadsvetni razum je postavil za smoter vsej prirodi človeka; človekov smoter in namen pa je stvarnik, ki je začetnik te smotrenosti v prirodi.

Priporočamo vsem poljščine večim to knjigo; izvestno jih bode jako zanimala in zabavala.

Dr. J. J.

Razne stvari.

Naše slike. »Petero čutov«. Tako imenuje umetnik znamenito sliko, o kateri mi je pred kratkim pripovedoval slovenski slikar, da jo je videl nekda v Belvederu na Dunaju. Slika kaže petorico avstrijskih veteranov v stari vo-

jaški, časti vredni obleki, v mali, njim namenjeni sobici — recimo v kaki mestni hiši —, kjer se prijateljsko zabavajo. V zimskem mrazu so si privoščili vsak po svoje nekoliko užitka. Dalje nam ni treba razlagati, zakaj naš krasni

lesorez pravi vsakemu ogledovalcu dovolj. (Klišé smo prekupili, kakor tudi za sliko na str. 9, št. 1., od A. Pusteta). — »Slovenska citrarica«. Koncem l. 1889. je razstavila slovenska slikarica Ivana Kobilca mnogo svojih slik v dvorani ljubljanske realke, med njimi tudi »Slovensko citrarico«, katero kaže naša slika. Upamo, da hodemo mogli o tej, kakor o drugih njenih slikah, še več izpregovoriti. O naši podobi posebej treba opomniti, da se slike dadó težko fotografovati, in zato ni naša podoba toliko čista, kolikor bi sami želeli. O drugih slikah bomo govorili drugodi.

V muzejskega društva januarskem mesečnem shodu (13. januarja) je govoril prof. Wallner o Kranjski in Primorski v začetku nasledstvene vojske (l. 1741/2). Opisoval je govornik dvojni zbor v Ljubljani za obrambo avstrijskega jadranskega obrežja proti Neapolitancem, ki so slednjič res pričeli vojsko s cesarico Marijo Terezijo. Kranjska je bila tačas gmotno jako opešala. Tedaj se deželni stanovi niso mogli odločiti, da bi ob svojih stroških na pomoč poslali oborožene kmete. Nedostajalo jim je tudi orožja. Zato je pa grof Turjaški, deželni oskrbnik Kranjske, oskrbel, da se je sklenilo naprej plačati za davke trideset tisoč goldinarjev v državno blagajnico. Bolj so se pa brigali za obrambo prebivalci Trsta in drugih pomorskih mest, ker so bili v večji nevarnosti. Tržaški mestni glavar, grof Seifrid Herberstein, je celó v kratkem času dal iztesati malo brodovje in je podredil zapovedujočemu brodovju angleškemu, ki je prišlo Avstrijcem na pomoč. Kranjci so dali, kar so mogli, namreč les za ladije. — Govor natisne muzejsko društvo v letošnjih »Mittheilungen«.

Kardinal Manning. Umrli je 14. januarja ta slavní in veljavni mož, ki je spadal med prveke sedanjega časa. Ni bil samo učenjak, vnet duševni pastir, velik angleški rodoljub, ampak tudi poseben prijatelj delavcev in prostega ljudstva. Spoštovali so ga jako velikaši in reveži. — Rojen je bil 15. julija l. 1808. in vzrejen v angličanski cerkvi (protestantovski veri), v kateri je postal tudi duhovnik. A izpreobrní se je h katoliški veri in bil ponižen, delaven dušni pastir. Postal je nadškof

westminsterski in l. 1875. kardinal. Lahko ga imamo za kažipota v sedanjih vprašanjih.

A. de Quatrefages, slavní francoski naravoslovec, je umrl dné 12. januarja. Bil je ud akademije.

Katoliško američansko vseučilišče v Washingtonu. Jako važno je za Ameriko ustanovljeno novo katoliško vseučilišče v Washingtonu. To je prva naprava te vrste na novem svetu. Katoličani smejo biti po pravici ponosni zaradi nje in morajo biti hvaležni velikodušnemu papežu Leonu XIII., ki je z apostolskim pismom z dné 7. marca 1889. potrdil ustanovo in njena pravila. Pravila govoré v 1. poglavju o namenu vseučilišča, v 2. o oblasti škofov in ravnateljev, v 3. o kancelarju, v 4. o rektorju (voditelju), v 5. o vicerektorju in tajniku vrhovnem, v 6. o akademiskem senatu, v 7. o dekanih, njihovih namestnikih in profesorjih, v 8. o predmetih in slušateljih, v 9. o akademiskih stopinjah (doktoratu itd.), v 10. o nakladah za vzdrževanje vseučilišča, v 11. o zavetnikih, v 12. o disciplini (redu). Za posamezne stroke so posebna pravila.

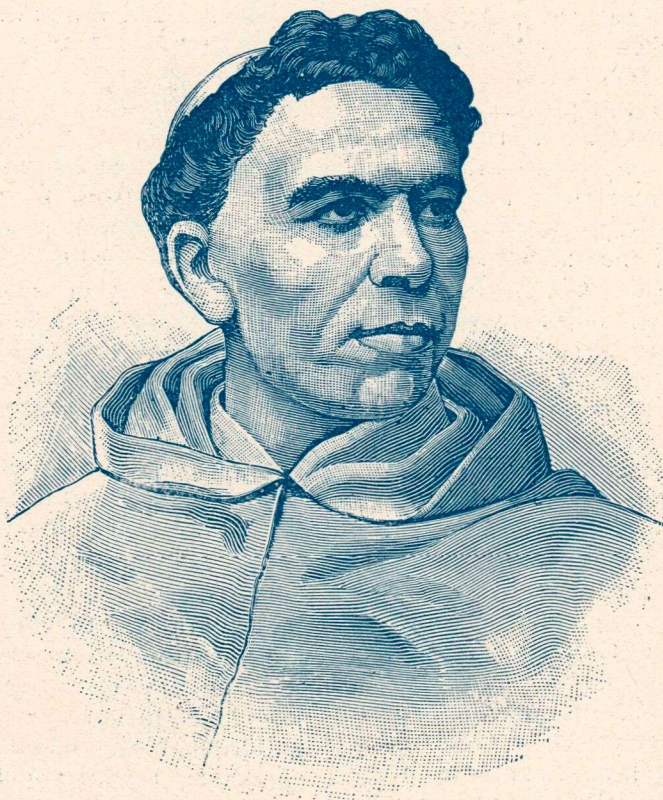
»Matica Hrvatska« razpošílja svoje knjige za l. 1891.: 1. Kučera: Crte o magnetizmu i elektricitetu. (Poučna knj. XVI.) 2 gld. 80 kr. 2. Valla: Poviest srednjega veka Dio I. (Svjetske pov. knj. V.) 2 gld. 50 kr. 3. Lepušić: Slike iz Bosne. (Zab. knj. CXXXV do CXXXVI.) 50 kr. 4. Kumičić: Obiteljska tajna. Komedija. (Zab. knj. CXXXVII do CXXXVIII.) 50 kr. 5. Demeter: Teuta. Tragedija. Uvodom popratili Vlad. Mažuranić i Fr. Marković. 1 gld. 50 kr. 6. Kozarac: Medju svjetlom i tminom. (Zab. knj. CXXXIX — CXLI.)

75 kr. 7. Slike iz svjetske književnosti. Svezak prvi. 1 gld. 20 kr. 8. Šandor-Gjalski: Iz varmegjinskih dana. (Zab. knj. CXLII — CXLIV.) 75 kr. 9. Plutarh: Životopisi. Dio drugi.

P. Didon. Podajemo sliko slavnega francoskega pisatelja, katerega delo »Jésus Christ« je pred kratkim izšlo v ruskem in izide v češkem prevodu.

Starine. Dné 28. in 29. decembra je našel g. Jarnej Pečnik v gomilah pri vasi Malencah na Krškem polju čelado iz jermenov spleteno, z bronastimi žebli obito. Na vrhu je bronasto kolo in na sredi kolesa bronasta zvezdica. Zraven tega je našel še druge stvari, o katerih bode o priliki poročal.

Popravek. V št. 1. str. 38. a. čitaj: »Potočnik« m. Globočnik; str. 43. a. »Potočnikova« nam. Volčičeva.



P. Didon.

Slovenskim pisateljem in bralcem.

Večkrat mi je bilo v mislih, da bi se v domači besedi pogovoril z bralci našega lista o nekaterih važnih stvareh. Na platnicah se gibljem z večjo prostostjo, kakor na notranjih listih; saj so platnice v pravem pomenu le »po vrh«, zato me ne more in ne smé nihče obsoditi zaradi njih porabe. Zato smem prav iz srca govoriti in kramljati, ne da bi se bal zamere. O, zamera! Ne veste, kako se je bojé izdajatelj in uredniki! In ne bali bi se je, ako bi ne bila tako strašna in grozna stvar. Pa važna, važna! Narodnjak si naroči list in si — vsaj tihoma, celó nehoté — tako-le misli: »List sem plačal, pošteno plačal. Sedaj pa hočem, da se za-me tako piše, kakor meni ugaja. Da, tako hočem, saj sem plačal! Ako ne bode pisal, pa ne bodem plačal več.« In zamera se plazi okrog naročnika, kakor hudoben duh, recimo, kakor sitna muha, plazi tako dolgo, da ga piči. »Da, že zbada, že nagaja...« In kdo vé, koliko razlogov, koliko izpodtikljejev najde zamera, da se polasti bralca, spravi ga v nevoljo in mu list omrzi! Prav to je nekak meč, ki visi nad časopisom in mu vedno žuga. Zlasti urednik mora biti neustrašen, da se celó zamere ne boji, kadar namerava pisati po pravici in resnici.

Urednik tega lista ima iz štirih let, odkar dela za ta list, obilo izkušnje, bridke in vesele, prve več nego druge. Zamere je bilo mnogo na desno in levo in tudi sedaj mu njegov list nakopuje tu pa tam zamero. A kaj naj stori? Naj se ogiblje zamere? Naj se laska, naj vedno le hvali? Naj se le trudi, da bi se prikupil, tako ali drugače?

Ako bodem kdaj pisal spomine iz svojega življenja, prišlo bode marsikaj na dan, nad čimer se bodo čudili bralci. Bode-li brez zamere, ne vem. Ko bi pisal dandanes o uredniškem poslovanju, mislim, bilo bi še kaj več ko zamera na mnogih straneh. No, bodisi,

da ne bode vsakomur ljubo, kar nameravam povedati na tem mestu, vendar zamere se ne bojim preveč. Morebiti bodem prav s tem kramljanjem pripomogel, da se Slovenci odvadimo zameriti, kar žal le preveč znamo in le prevečkrat ponavljamo.

Da nastane knjiga ali časopis, treba je pisalca ali pisatelja; kadar je knjiga zagledala beli dan, želi ji pisatelj bralcev. Kaj je knjiga brez bralcev! Obema bi nekatere stvari rad povedal, pisatelju najprej, potem bralcu, in upam, da niti našemu listu, niti naročnikom ne bode v škodo, ako bodo vsaj nekoliko obveljale te skromne misli in želje.

O prvem bi se dalo povedati veliko. Pisateljstvo se je dandanes neizmerno pomnožilo in je vse drugačno, kakor nam pripoveduje zgodovina o nekdanjih časih. Nekdaj je bilo pisateljstvo mnogo redkeje, nego je dandanes; pisatelj je bilo le malo. Bilo je tudi znanje med ljudmi manj razširjeno; manj so znali pisati, manj jih je znalo brati. Zato se je zdelo ljudem pisateljstvo neko nenavadno, vzvišeno delovanje; o tem delovanju so sodili vse drugače, kakor o vsakdanjih stvareh. Knjiga je bila nekdanj draga in dragocena stvar. Ljudje so imeli vsako knjigo za posebnost, za imenitno blago, katero so nosili po rokah z nekim svetim strahom. Zdi se, to je bilo tako, kakor se je godilo meni v mladosti. Narejal sem mline, stope, veternice, ključe in druge reči, kakoršne sem videl pri odraslih, in takih stvari nisem cenil, češ, to tudi jaz znam: a knjiga, — to je bilo pa kaj drugega! Ogledoval in občudoval sem jo, bila mi je častita stvar vedno, in — še dandanes mi je.

Žal, da ni dandanes med ljudmi več tega spoštovanja do knjige. Ne motim se pa, ko pravim: Knjige ne spoštujejo, ker pisatelji ne spoštujejo pisateljstva, ker imajo pisateljstvo za navadni posel in ga zato tudi opravi-

ljajo kot navadno stvar. Spoštuj samega sebe, spoštuj svoje delo in spoštovali je bodo drugi!

Naj me ima tudi marsikdo za prenapetega sanjača, a ne bojim se očitno povedati: Pisateljstvo mi je svet posel, najvažnejše delo, ker se ozira na sedanji in prihodnji čas, delo, o katerem bode treba pred sodnikom mnogo natančneje odgovarjati, nego li o drugih rečeh. Kajpada se mi zdi tako pisateljstvo tudi prekrasen, prelep in vzvišen posel, da mu razven propovedanja ni jedakega. Pisati — govoriti tisoč in tisoč bralcem, sedanjim in pri-

hodnjim, ali ni to izmed veličastnih stvari najveličastnejša?

In dandanes! Naj bi naredil na pismu komu naslov: »I. I. pisatelj«, skoro da bi ga razžalil. Cenijo pač kaj takega, kakor: posestnik, uradnik, učitelj, nadučitelj, doktor, profesor, nadzornik, ravnatelj, — ha. to kaj velja! A pisatelj? Pismoša ali listar bi niti ne pljunil na pisatelja. Revše, ki nima nič drugega, kakor v žepu uboštvo in med rokami suho pero — to vam je pisatelj. Gola istina je, da je dandanes po javnem mnenju samo pisatelj — prava ničla v naši družbi.



Stare maloruske noše: 1. Hetman. 2. Polkovnik. 3. Žlahtič.

In krivi so deloma pisalci sami. Ončastili so svoje delo, pustili so, da so nepoklicani poskuševalci pripravili v slabo ime pisanje za javnost, nekateri so zgrabili celó za pisateljstvo kot za poslednjo rešilno desko, in tako smo prišli do tu-le, kjer smo dandanes.

A kaj? Naj li bode pisateljstvo — dejal bi — samo za nekatere »privilegovane«, izjemne ljudi? Nikakor ne! Prav to je pridobil človeštvu novi čas, da se more in smé vsakdo oglasiti

javno. To je res pridobitev, res napredek. Senčna stran temu pa je, da jako mnogi pišejo, ki nimajo znanstij, ali pa pišejo za slabe namene ter pehajo pisateljstvo svojim strastem pod noge.

Jaz pravim: Naj le pišejo mnogi, toda naj se poprej pripravijo, v srcu in v glavi, v značaju in v znanstvu, naj pomislijo trezno in umno, kaj hočejo delati, potem še-le naj pišejo.

(Dalje.)

Naznanilo. Po poslednjem naznanilu o »Misijonskem Listu« je izreklá večina naročnikov željo, naj ostane »Dom in Svet« neizpremenjen. Za misijonska poročila se bode skrbelo od drugih strani, katerim nečemo poti zastavljati. Zatorej bode hodil naš list po svoji — dosedanji poti, pisal pa v obče poljudneje, nego doslej.